

Motiv dječje igre u stvaralaštvu Jagode Truhelke, Mate Lovraka i Sanje Pilić

Vrkić, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:536389>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Matea Vrkić

**Motiv dječje igre u stvaralaštvu Jagode Truhelke,
Mate Lovraka i Sanje Pilić**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Motiv dječje igre u stvaralaštvu Jagode Truhelke, Mate Lovraka i Sanje Pilić

Diplomski rad

Student/ica:

Matea Vrkić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Katarina Ivon

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Matea Vrkić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Motiv dječje igre u stvaralaštvu Jagode Truhelke, Mate Lovraka i Sanje Pilić** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 22. listopada 2023.

SADRŽAJ

1. UVODNA PROMIŠLJANJA – teorije i važnosti igre	1
1.2. Hrvatski dječji roman.....	3
1.3. Fabula dječjeg romana	4
1.4. Položaj djeteta u hrvatskim dječjim romanima	5
1.5. Procvat hrvatske dječje književnosti (doba Jagode Truhelke)	6
1.6. Lovrakovo doba.....	9
1.7. Sanja Pilić i suvremena dječja književnost	11
2. ANALIZA MOTIVA IGRE U ODABRANIM ROMANIMA	13
2.1. Motiv igre u romanu <i>Zlatni danci</i>	14
2.2. Motiv igre u romanu <i>Slatki potok</i>	19
2.3. Motiv igre u romanu <i>Družba Pere Kvržice</i>	20
2.4. Motiv igre u romanu <i>Vlak u snijegu</i>	24
2.5. <i>Motiv igre u romanu Jesam li se zaljubila?</i>	29
2.6. Motiv igre u romanu <i>Mrvice iz dnevnog boravka</i>	31
2.7. Motiv igre u romanu <i>Pošalji mi poruku</i>	33
3. USPOREDBA DJEČJE IGRE U ANALIZIRANIM ROMANIMA	36
4. ZAKLJUČAK	39
5. LITERATURA.....	41

SAŽETAK

Dječja igra sastavni je dio u odrastanju svakog čovjeka. Bitna je za razvoj kognitivnih i motoričkih sposobnosti, socijalnih vještina i emocionalne zrelosti. Kroz igru djeca istražuju svijet oko sebe. Ona je spontana, može se odvijati bilo kada i bilo gdje. Razlikuje se ovisno o dobi djeteta, kulturi, interesima i osobnostima djece. Glavni je čimbenik socijalne integracije. Vrlo je važna za cjelokupan razvoj djeteta. Kroz igru djeca uče, razvijaju nove vještine, te upoznaju svijet oko sebe. Svako dijete traži različite načine i mogućnosti za igru pa tako razlikujemo i načine izvedbe igre. U hrvatskoj dječjoj književnosti, u mnogim djelima pronalazimo opise dječje igre. Dječja igra je poetska odrednica performativnoga karaktera i često prikazuje konkretan prostor i vrijeme. Pojava i način provedbe dječje igre u romanima uvjetovani su društvenim odnosima i situacijama. Svako djelo donosi maštoviti prikaz igre, ali istovremeno stavlja i naglasak na važnost razvojne komponente igre. Neki od primjera takvih djela su *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić, *Družba Pere-Kvržice* Mate Lovraka te *Koko i duhovi* Ivana Kušana.

Istraživački korpus ovog rada obuhvaća nekoliko djela i autora: trilogija *Zlatni danci* autorice Jagode Truhelke, *Slatki potok*, *Družba Pere Kvržice* i *Vlak u snijegu* autora Mate Lovraka, *Jesam li se zaljubila*, *Mrvice iz dnevnog boravka* i *Pošalji mi poruku* autorice Sanje Pilić. Glavni cilj rada je prikazati i analizirati dječju igru kroz odabrana djela dječje književnosti koja su nastala u različitim vremenskim razdobljima. U navedenim djelima prikazat će se motivi dječje igre te istaknuti sličnosti i razlike, uzimajući u obzir povijesno vrijeme i povijesni prostor koji presudno utječu na realizaciju dječje igre. Interpretirat će se emocije koje su dominantne te karakteristične za mlađu skupinu djece, kao i one koje se pojavljuju u srednjem djetinjstvu, školskoj dobi i pubertetu. Sveukupno gledajući, rad pridonosi dubljem razumijevanju utjecaja igre na književnost.

Ključne riječi: igra, dječja igra, dječja književnost, hrvatski dječji roman, dijete, djetinjstvo

SUMMARY

Motif of children's play in the creation of Jagoda Truhelka, Mato Lovrak i Sanja Pilić

Children's play is present in the growing up of every person. It determines the development of cognitive and motor skills, social skills and emotional maturity. Through play, children explore the world around them. It is spontaneous, it can take place anytime and anywhere. It varies depending on the age of the child, culture, interests and personalities of the children. It is the main factor of social integration. It is very important for the overall development of the child. Through play, children learn, develop new skills, and get to know the world around them. Every child is looking for different ways and possibilities to play, so we also differentiate the ways of performing the game. In Croatian children's literature, we find descriptions of children's games in many works. Children's play is a poetic determinant of performative character and often depicts concrete space and time. The appearance and manner of implementation of children's play in novels are conditioned by social relations and situations. Each work brings an imaginative representation of the game, but at the same time emphasizes the importance of the development component of the game. Some examples of such works are: *Striborova Forest* - Ivana Brlić-Mažuranić, *Družba Pere-Kvržice* - Mato Lovrak, *Koko i ghosts* - Ivan Kušan. The research corpus of this work includes several works and authors, namely: *Slatki potok*, *Družba Pera Kvržica* and *Train in the Snow* by Mata Lovrak, the trilogy *Zlatni danci* by Jagoda Truhelka, *Did I fall in love*, *Crumbs from the living room* and *Send me a message* by Sanja Chicken. The main goal of the work is to present and analyze children's play through selected works of children's literature that were created in different time periods. In the aforementioned works, the motifs of children's play will be presented and similarities and differences will be highlighted, taking into account the historical time and historical space that decisively influence the realization of children's play. Emotions that are dominant and characteristic of the younger group of children will be interpreted, as well as those that appear in middle childhood, school age and puberty. Overall, the work contributes to a deeper understanding of the influence of play on literature.

Keywords: play, children's play, children's literature, Croatian children's novel, child, childhood

1. UVODNA PROMIŠLJANJA – teorije i važnosti igre

Igra je osnovna dječja potreba te je prisutna gotovo u svakom aspektu dječjeg života. Neopterećena je društvenim pravilima, budi u djeci maštu, razvija kreativnost i uvelike utječe na razvoj djeteta, osobito kognitivni. Odvija se spontano te dijete igrajući se, upoznaje i istražuje sebe i svijet. Kao što ističe Klarin (2017.) često se u djetetovu svijetu može odvijati više igara istovremeno, zato što djeca istražuju i izražavaju se kroz različite oblike igre, što doprinosi bogatstvu njihova iskustva i razvoja. U bogatoj hrvatskoj književnoj baštini, posebno u segmentu dječje književnosti, jedna od nezaobilaznih tema koja se kontinuirano pojavljuje je dječja igra. Dječja igra čini bitan dio svakodnevnog života djece, obogaćujući njihovo djetinjstvo neprocijenjivim iskustvima i trenucima radosti.

Promatrajući igru s razvojnog stajališta, možemo zaključiti kako je igra bitna za dijete jer doprinosi kognitivnom, socijalnom, emocionalnom i fizičkom razvoju. Na kognitivnoj razini, igra potiče razvoj logičkog razmišljanja, sposobnost rješavanja problema i sposobnost apstraktnog razmišljanja. Kroz igru djeca razvijaju svoje motoričke vještine i koordinaciju pokreta jer se moraju kretati, trčati, skakati ili ovladavati predmetima. Djeca kroz igru uče kako se nositi s emocijama, kako surađivati s drugom djecom, dijeliti i rješavati sukobe. To su ključne stvari za razvoj socijalnih vještina. Svaka igračka, svaka situacija u igri pomaže djeci da bolje razumiju sebe i svoje sklonosti. Dječje igre često uključuju i socijalnu interakciju s drugom djecom što pomaže u razvijanju vještina komunikacije i suradnje. Dijete koje uspije do svoje treće godine savladati materinski jezik, već je uspjelo prevladati jedan od najtežih mentalnih izazova. Rajović (2017.) smatra da dijete ima sposobnosti za daljnji napredak i razvoj vlastitih talenata kroz igru. Prema Peteh (2018.) igra je prirođeni pojam i služi kao filter za izražavanje različitih emocija. Za vrijeme igre djeca ostvaruju svoje zanimacije, sposobnosti i spretnost. Igra potiče maštovitost te je puno više od fizičke aktivnosti na igralištu. (Bruner, 1976, prema Duran, 2001.) smatra da je igru teško protumačiti samo jednom definicijom. Šagud (2002.) ističe da je igra bitna u stvaranju i poticanju dječjeg stvaralaštva. U povijesti se dječjim igrama nije davala velika pozornost kao u sadašnjosti. Djeca su većinom obavljala poslove uz roditelje te se na njih gledalo kao na pomoćnu radnu snagu. Igre se od davnina razlikuju po spolovima. U igrama djevojčica češće pronalazimo simboličke igre s lutkama te glumljenje uloga kao što je frizerski salon i slično. Za dječake su karakteristične natjecateljske igre u kojima dolazi do izražaja njihova spretnost, jačina i brzina. Djeca kroz igre usvajaju nova znanja i uče da se za sve treba potruditi. (Lečak, 1997.) Prema Mirjani Duran (2003.) u literaturi pronalazimo tri

kategorije dječje igre: funkcionalnu igru, simboličku igru i igru s pravilima. U simboličkoj igri razvijaju se mentalni procesi kao što su prva simbolička funkcija, razmišljanje, mašta, kreativnost, govor i ostale kognitivne funkcije. U sadržaju simboličke igre dijete odražava razne društvene situacije i odnose iz neposredne okoline. Djeca inspiraciju pronalaze svuda oko sebe. Imitiraju ljude i situacije iz svoje okoline, zbog čega je bitno izložiti ih kvalitetnom okruženju. Kroz igru možemo prepoznati ima li dijete problema kod kuće, kako se roditelji odnose prema njemu te ima li potrebe za reagiranjem stručnih osoba. Autorica Smiljić (2016.) navodi i dvije razine dječje igre, spoznajnu i društvenu razinu. Funkcionalna, konstruktivna i simbolička igra pripadaju spoznajnoj razini igre. Osim samog igranja, važnu ulogu ima i promatranje igre. Djeca promatraju drugu djecu kako se igraju te se mogu i ne moraju uključiti u igru. Izdvajaju se samostalna igra te usporedna igra u kojoj nekoliko djece sama obavlja igru, ali bez međusobnog uključivanja. Prema Rajoviću (2017.) razvoj je složen i dinamičan proces, stoga je bitno da odrasli surađuju s djecom u tom procesu. Ako dijete ide u vrtić, što je danas vrlo vjerojatno, bitno je da se formulira poticajno okruženje. U vrtiću bi se trebala poticati motivacija, pozitivni stavovi o učenju i napredovanju te se interesirati za dječji uspjeh. Aktivno uključivanje roditelja i odgojitelja ne podrazumijeva samo količinu vremena provedenog s djetetom, nego i kvalitetu tog vremena. Ako djetetu ne pomažemo razviti njegove posebne mogućnosti, zakidamo ga za napredovanje. Dječja igra je aktivnost koju djeca provode radi zabave, ali istovremeno iz igre uče te se uz nju razvijaju.

Ova tema je odraz društva, kulture i psihologije djeteta. U ovom radu istražiti će se različiti aspekti dječjih igara u hrvatskoj književnosti, analizirati njihova uloga, značaj, evolucija kroz vrijeme, te razmotriti kako su pisci koristili igru kao sredstvo za približavanje književne literature čitateljima. Ovim istraživanjem uočiti ćemo bogatstvo i raznolikost dječjih igara u hrvatskoj književnosti te njihovu sposobnost da prenesu duboke poruke i značaj djetinjstva.

Možemo zaključiti da dječja književnost ima sposobnost istraživati različite teme, kao i književnost namijenjena odraslima. Međutim, odabir tema u dječjoj književnosti ovisi o publici i njezinom razumijevanju tih tema. U dječjoj književnosti obrađuju se teme smrti, rata, ljubavi, prijateljstva, igre, avantura i mnoge druge. Sve teme treba prilagoditi i predstaviti na način koji je prikladan i razumljiv djeci. To je neophodno jer djeca percipiraju svijet oko sebe drugačije od odraslih i imaju jedinstvenu perspektivu na stvari u usporedbi s odraslima.

1.2. Hrvatski dječji roman

Prema Hranjecu (2006.) nedvojbeno je činjenica da u korpusu svake književnosti nalazimo dječju književnost. U Hrvatskoj dječja književnost postoji više od dvjestotinjak godina. Crnković prema Hranjecu (2006.) donosi definiciju dječje književnosti. Opisuje ju kao poseban dio književnosti koji sadržava djela koja po formi i tematici odgovaraju djeci. Tematiku dječjih književnih djela određuju različite stavke. U povijesti je književnost imala svrhu konstruiranja hrvatskoga književnoga jezika i poticanje domoljublja. U igrokazu se često tematski obrađuju pučki događaji ili vjerski običaji, primjerice, Božićna koleda i Trokraljevska koleda. (Hranjec, 2006). U književnom stvaralaštvu autorica Jagode Truhelke i Ivane Brlić-Mažuranić, pojavljuju se dječje teme. Prema Hranjecu (2006.) suvremena hrvatska dječja književnost predstavlja se tematsko-motivskom raznovrsnošću, a moguće ju je podijeliti u tri osnovne cjeline:

- a) dosadašnje teme i motivi predstavljaju se na nov način
- b) javljaju se nove teme u dječjoj književnosti, a to su većinom teme iz užurbanog svijeta, od videoigrica do zrakoplova
- c) u suvremenoj književnosti pojavljuju se novi motivi: djeca u Domovinskom ratu, smrt, droga, rađanje, zlostavljanje, vjera (u Boga).

Dječji roman s tematikom djetinjstva javlja se u drugoj polovici 19. stoljeća, a najviše se razvija krajem 20. stoljeća. Prema Crnkoviću i Težaku (2002.) odrednice romana o djetinjstvu vide se u brojnim uspješnim djelima koja su napisana tijekom stotinu godina postojanja. Među najznačajnijim autorima koji pišu romane o djetinjstvu su Ivana Brlić-Mažuranić, Jagoda Truhelka, Mato Lovrak i Sanja Pilić. Junaci u romanima su djeca, većinom dječaci, najčešće u dobi od deset godina. Svaki od njih pripada različitom društvenom krugu. Radnja prikazuje prizore iz njihovog života u realnim uvjetima. Odnosi među djecom i odraslima u romanu su različiti. U obiteljskim romanima djeca su dijelom ravnopravna s roditeljima. Postoje i romani gdje su samo djeca u prvom planu, roditelji i odrasli se jedva i spominju. Djeca junaci pokazuju svoje kvalitete i mogućnosti: razmišljanje, pronalazak prigodnog rješenja (uhvatiti negativca, pronaći izgubljenog prijatelja, popraviti ponovno mlin i slično). U dječjoj prozi javljaju se kolektivni likovi te hrvatski dječji pisci u skupinama prikazuju lik vođe. Vođa svojom snalažljivošću i inteligencijom pokreće ostatak društva. Model družine i vođe naslijeđen je od stranih književnika (Twain, Kastner, Molnar). Prema Majhut (2015.) u hrvatski dječji roman, igru kao značajan element, uvodi Mato Lovrak. U romanu *Vlak u snijegu*, uvodno poglavlje govori o dječjoj igri i međusobnim odnosima glavnih likova. Dječja književnost postaje ozbiljnija, pisci žele što realnije i bliže prikazati dječju stvarnost koja bi trebala biti igra i smijeh.

Budući da su žene dugo u povijesti predstavljane kao slabiji i manje važan spol, tek krajem 19. stoljeća dolazi do većeg uključivanja ženskih likova i njihovih priča u književna djela. Tome su pridonijeli feministički pokreti koji su imali cilj imati ravnopravnost spolova. U Jugoslaviji su žene dobile prava 1945. godine. Djevojčice sudjeluju u igrama kao i svakodnevnim obvezama kućanskih poslova. Međutim, one kao i dječaci, pohađaju škole i stječu obrazovanje. O tadašnjem viđenju odgoja djevojčica govori slijedeći citat: „Cilj odgoja djevojčica bio je da nauče kontrolirati emocije i zadržavanje nevinosti.” (Grgić prema Fass, 2018.)

1.3. Fabula dječjeg romana

Fabula se smatra jednim od najbitnijih elemenata svakog dječjeg romana. Prema Hranjecu (2006.) autor na temelju stvarne ili izmišljene radnje stvara novu književnu zbilju. Nastavljajući u svom djelu *Ogledima o dječjoj književnosti* Hranjec izdvaja kako dječji roman ne treba imati složenu strukturu kao i roman za odrasle. Dječji roman ima postepene sljedove događaja. Fabula može biti organizirana stupnjevito, paralelno i prstenasto, a na složenost utječe autorov stav o organizaciji prostora i vremena u djelu te sklonost k pojačavanju pojedinih elemenata. U dječjoj prozi fabula je pregledna te se radnja veže jedna na drugu. Mlađim čitateljima djelo mora imati radnju koju oni mogu pratiti. Radnja treba biti jednostavnija, ali puna akcije. Djeci je zanimljivo čitati o aktivnim događajima jer im to zadržava koncentraciju. Fabulu određuju vrijeme i prostor.

Prema Hranjecu (1998.) naglašava se akcija i pustolovina baš kao i fenomen igre. „Igram se oblikuje fabularni tijek, ali i definiraju međusobni odnosi likova.“ (Zima, 2011: 9). Autor Berislav Majhut, prema Hamershak (2006.) u knjizi *Pustolov, siročće i dječja družba* implicitnog čitatelja definira u odnosu prema junaku, okolini romana i ostalim likovima. Njegova knjiga istražuje različite podvrste hrvatskog dječjeg romana koji su prisutni u hrvatskoj dječjoj književnosti. Bavi se romanima o siročću, koji se počinju objavljivati 1890.-ih godina. Takvi romani promoviraju ideologiju doma kao kontrast pustolovnom romanu. Konačno, Majhut analizira i romane o dječjoj družbi, koji postaju važni za povijest hrvatske dječje književnosti u 1930.-ima, budući da promoviraju autonomni dječji pogled na svijet i afirmaciju dječje vrijednosti. Trebamo uzeti u obzir mlade čitatelje kojima je namijenjen roman, te uzeti u obzir njihov kognitivni i psihički razvoj.

1.4 Položaj djeteta u hrvatskim dječjim romanima

Po Zalaru (1978.) roman u kojem djeca nisu samo čitatelji, nego i nositelji radnje, ideja i sukoba, već se uvriježeno naziva dječjim romanom. Najveću važnost u formiranju obitelji, osim roditelja, imaju djeca, odnosno dječji likovi u romanima. Zima (2011.) navodi da se položaj djeteta u romanima mijenjao tijekom povijesti. Navodi da dijete u 19. stoljeću nema identitet te odrasta uz roditelje koji su mu uzor, poštujući njihove odluke i očekivanja. Položaj djeteta u dječjim romanima 19. stoljeća znatno se razlikuje od onoga što danas nalazimo u dječjim knjigama. Iako je tada dječji roman postao prepoznatljiv žanr, mnoge knjige tog vremena opisuju društvene, kulturne i obiteljske norme. Tadašnji dječji romani često su bili izvor moralnih priča. Junaci su prolazili kroz niz iskušenja i pouka kako bi naučili važne lekcije. Društvo tog vremena postavljalo je stroge norme ponašanja za djecu. Dječji likovi u romanima često su se suočavali s pritiscima da se ponašaju pristojno, budu poslušni i poštuju autoritete. Krajem 19. stoljeća javlja se roman o siročetu. Prema Majhut (2005.) junak u romanu o siročetu odbačen je iz svijeta odraslih, ne djeluje svojom voljom, već po željama odraslih. U životu glavnog lika toplina, ljubav i sigurni dom nisu dostupni. Siroče nije u mogućnosti stvoriti vlastiti dom, ali djelima ukazuje da ga zaslužuje. Upravo dom koji lik u romanu o siročetu kasnije dobiva predstavlja središnju vrijednost romana.

Kasnije, u prvim godinama 20. stoljeća djetetov položaj se unaprjeđuje. Dijete dobiva središnju ulogu u romanima te postaje pokretač radnje i nositelj svog identiteta. U tridesetim godinama istog stoljeća prema Zimi (2011.) dijete postaje oslobođeno konformizma. Zima (2011.) navodi da se u tridesetim godinama afirmira ideja apolonskog djeteta, odnosno dijete kao savjest društvene zajednice. Dječaci imaju stereotipne osobine kao što su zdravlje, izdržljivost, odlučnost i slično. U četrdesetim godinama 20. stoljeća pojavljuje se kolektivizam, dokidanje autonomnosti djeteta, a u vrijeme Drugog svjetskog rata govori se o idealiziranom djetetu. Likovi djece potiču kolektivizam, a potiskuju individualnost. Također, potiču zajedništvo i prijateljstvo kako bi skupina bolje napredovala. Šezdesetih godina dijete se prikazuje kao moralnije i zrelije od odraslih osoba. Istaknuto je djelovanje djece u grupama. Kasnijih godina dijete smatra da je u stanju samo riješiti probleme u kojima se nađe te se u pitanje dovodi prisutnost autoriteta. Romani devedesetih godina ističu jednostavniji dječji lik, javljaju se i razne druge tematike poput ratne tematike i novih djela. Likovi djece se prikazuju kao žrtve obiteljskih i životnih situacija. Još neke od tema koje se pojavljuju su teme rizičnih obitelji, zaljubljenosti i dr.

1.5. Procvat hrvatske dječje književnosti (doba Jagode Truhelke)

Početak 20. stoljeća tek možemo nazvati pravim početkom hrvatske dječje književnosti zahvaljujući dvjema spisateljicama, Jagodi Truhelki i Ivani Brlić-Mažuranić. Istovremeno, početak hrvatske moderne književnosti možemo označiti djelom Ksavera Šandora Gjalskog *San doktora Mišića* iz 1890. godine, ali i objavljivanjem Matoševe pripovijetke *Moć savjesti* iz 1892. godine. Prema Pintariću (2004.) Truhelka je djetinjstvo provela u romantizmu, a svoj književni opus izgrađivala je na književnosti realizma. Književno se najizrazitije pojavila u modernoj književnosti, a posljednja dva djela napisala je između dva svjetska rata.¹ Njezinu prvu priču pod naslovom „U sreći se ne ponesi”, napisala je s deset godina i poklonila ju učiteljici Magdaleni Šrepel za imendan. Jagoda Truhelka prema Ziminoj (2011.) periodizaciji spada u dva razdoblja. Prvo je razdoblje dječjeg romana u 19. stoljeću u koje spada njena prva knjiga, duža pripovijetka *Tugomila*. Drugo razdoblje obuhvaća početak 20. stoljeća kojem pripadaju *Zlatni danci*. Tugomilu je napisala sa svojih trideset godina te u njoj opisuje nesretnu sudbinu siročeta Tugomile Kalinovićeve koja se školovala za učiteljicu. U romanu je naglasak na liku siročeta. Opisuje se odrastanje djeteta bez roditelja uz skrbnika koji djetetu pruža emocionalni i intelektualni oslonac. Naglašena je potreba odricanja kako bi se postigao uspjeh i prevladati životne prepreke. Prema Crnkoviću (1997.) u Tugomili nalazimo slabo uvjerljivu temu nesretnog djeteta, lošu jeku poznate Šenoine učiteljice, zanemarene detalje i naivne dijaloge, ali sve će to Truhelka prevladati u svojim najboljim pripovijetkama. Još prije Tugomile, Jagoda Truhelka objavljuje više pripovijedaka u ranim časopisima. „Tim prozama sukladna je poetici moderne, naglašenom zaokupljenošću unutarnjim portretiranjem ženskih likova i psihološkom analizom odnosom spolova.“ (Hranjec, 2006.) Prema Crnkoviću i Težaku (2002.) u djelima Jagode Truhelke nalazimo opise djece i djetinjstva te realistički pristup dječjoj književnosti. Iščitavajući njena djela, priča se može sagledati kao dio dječjeg života jer netko od likova u djelu na zahtjev priča priču.

Truhelka se smatra začetnicom hrvatske dječje realistične proze. Kritičari su u početku njezinog stvaralaštva bili oštri te njezino djelo nisu smatrali prikladnim za dječje lektire. Truhelkino

¹ U vrijeme Jagodinog djetinjstva Osijek je bio podijeljen na četiri dijela: Tvrđa kao središnji dio, Donji grad koji je na istočnom djelu, Gornji grad na zapadu i Novi grad na južnom dijelu. Po zanimanju je bila učiteljica, a u Zagrebu se školovala te počela i raditi. U dvadesetoj godini je imenovana predstojnicom više djevojačke škole u Gospiću.

naglašavanje hrvatstva i religioznost bili su loša preporuka u razdoblju Jugoslavije. Iako životom i djelima pripada 19. i 20. stoljeću, tek u 21. stoljeću dobiva na svojoj važnosti.² „Njezin je rad kako svjedoči, došao sam od sebe, bez namjere, bez pripreve, bez ikakve ambicije.“ (Hranjec, 2006.).

Zlatni danci su autobiografsko djelo u kojem je prikazan pravi dječji svijet. Glavni likovi su stvarna djeca koja su prepoznatljiva po postupcima u igri, te maštanju i govoru. Djetinjstvo su proveli u Osijeku u drugoj polovici 19. stoljeća.³ Djelo je napisano u trećem licu jednine, a autorica se skrila iza lika djevojčice Anice.⁴ Mjesto radnje je Osijek, Labudova ulica, Gornji i Donji grad, Tvrđa i Novi grad. Nameće se pitanje je li ovo djelo zbirka pripovijedaka ili dječji roman. Djelo se sastoji od tri nepovezane priče, a svaka od njih čini jednu cjelinu. Pojedini dijelovi ipak se povezuju. U događajima koji slijede spominju se prethodni događaji, likovi i prostor. Truhelka se za vrijeme svog života borila za ravnopravnost djevojčica i dječaka, te njihovog jednakog prava na obrazovanje. „Dok junaci priče hodaju po ničijoj zemlji, te slobodni od okvira određenog vremenom i društvom, biju svoje bitke protiv zlih sila, junaci Jagode Truhelke, uzeti iz stvarnog života, pripadaju određenom društvu, vremenu i sredini, a to društvo i vrijeme ima svoje nazore, gledanja, običaje, vjerovanja, blagdane i odgojne ciljeve.“ (Pintarić, 2004: 26) U „Bogorodičnim trešnjama” nalazi se pet pripovijedaka, u „Dusima domaćeg ognjišta” sedam pripovijedaka. Treći dio „Crni i bijeli dani” sadrži trinaest pripovijedaka.

Truhelka je izrazito bitna za hrvatsku književnost zbog prikaza djetinjstva iz dječje perspektive. Dom kao jedan od glavnih motiva u djelu prikazan je uz pomoć prostora i kroz obitelj. „Obitelj ima poseban značaj u autobiografskom diskursu jer kao primarna zajednica snažno utječe na razvoj identiteta.“ (Rosić i Mušanović, 1997; Sablić Tomić, 2002.) Prema autorici Ivon (2023.) Jagoda Truhelka najpoznatija je po dječjoj književnosti. Ona je prva žene počela prikazivati na drugačiji način pa se zbog toga smatra začetnicom ženskog pisma.

Da ju možemo nazvati osječki Šenoa, dokazuju opisi starog Osijeka, grada njenog djetinjstva. Opisuje ga istom ljubavlju kao što je i Šenoa opisao Zagreb. Radnja njenog djela gotovo se uvijek odvija u Osijeku.

² Jagoda Truhelka je ozbiljno počela pisati u Gospiću.

³ Neki od stanovnika Donjeg grada su na Jagodu ostavili snažan dojam, te su postali likovi njezinog djela

⁴ Uz glavne likove imamo još mnogo sporednih likova. Upoznajemo lik oca, majke, sluškinje Kristine, drvosječu, vodara, kuma, kumu, učiteljicu, baku, Milicu, Melanku...

Truhelka opisuje stvarni svijet djece i obitelji, nema osjećaja za fantastične elemente. „Veliki se uvijek prave pametni, rekoh. Nama djeci je uvijek teško. Još nismo pronašli svoju osobnost. Tražimo se.” (Pilić, 2015: 45)

„Moj život je kao pripovijetka i to lijepa pripovijetka, a sve što je tužno i teško propalo je, iako je oplodilo dušu. I kada bih se još jednom rodila, željela bih biti Jagoda Truhelka.” (Švel. 1944; prema Pintariću. 2004)⁵

⁵ Jagoda Truhelka rođena u Osijeku 5. veljače 1864. godine. Majka joj se zvala Marija, a otac Antun Vjenceslav.

1.6. Lovrakovo doba

Na stvaralaštvo Mate Lovraka⁶ i suvremenika u tridesetim godinama 20. stoljeća utjecalo je nekoliko čimbenika: vrijeme svjetske ekonomske krize i atentat na hrvatske parlamentarce u beogradskoj skupštini. U to vrijeme pisci se vraćaju tradicionalnim vrijednostima. Mato Lovrak pisao je djela posve prilagođena tadašnjem životu.⁷

Dječji romani su kraći od romana za odrasle, zbog činjenice da je dječja koncentracija i mogućnost zadržavanja pažnje znatno manja u odnosu na odrasle. (Majhut, 2005.) Dijete nije sposobno razumjeti i pročitati svako književno djelo, zato je izrazito važno imati u vidu djetetovu dob i njegove mogućnosti. (Crnković i Težak, 2002.) Djeca su svjesna društvenih odnosa i klasnih sukoba te težeg postizanja određenih ciljeva. Autorica Lovrić (2015.) smatra da razdoblje Lovrakova doba (1933. - 1956.) predstavlja iznimno važno razdoblje u povijesti hrvatske dječje književnosti. Međutim, danas se termin „Lovrakovo doba“ gotovo u potpunosti povezuje samo s tridesetim godinama 20. stoljeća.

Lovrak u radovima zagovara kolektivizam te ističe činjenicu da jedinac pripada skupini te skupina nadilazi moć pojedinca. Smatra da dijete od malena mora naučiti raditi kako bi bilo disciplinirano i imalo radne navike od malih nogu. Lovraka danas smatramo klasikom dječjih romana. On voli djecu koja su superiorna u svemu, dobre organizatore koji su pravedni i poštteni. Glavni likovi su borci za Lovrakove opće interese, a to su borba za opće dobro, pravedni kolektiv, izlazak iz lošeg načina života i poroka te borba za dobre, međuljudske odnose. Igra u Lovrakovim romanima povezana je s radom. Autoritet među odraslima u djelima jedino je učitelj koji je ujedno i nositelj radnje. Lik učitelja je uzoran, prikazan je bez mane i kao pravi primjer djeci. Hrvatski dječji pisci su za vrijeme svjetskih ratova uglavnom bili učitelji. Zima (2011.) navodi da se vezanost za selo i seosku sredinu u njegovim romanima često spominje kao mimetiziranje zapuštene, socijalno raslojene seoske sredine u kojoj se snažno vidi raspodjela na siromašnije i bogatije mještane. Lovrak tradiciju karakterizira kao veoma zaostalu.

Prema Mihanović-Salopek (2003.) u hrvatskoj književnosti tridesetih godina prevladavaju realističke stilske tendencije. U tom se razdoblju stvaraju djela koja obrađuju socijalnu tematiku. Lovrak je u povijesti hrvatske dječje književnosti odredio pravac realističnog prikaza koji je prilagođen djeci. Teme nekolicine njegovih djela su uglavnom prijateljstva i održavanje grupe djece funkcionalnom.

⁶ Mato Lovrak je rođen u velikoj obitelji. „Otac mu je bio krojač, majka domaćica, a obitelj je brojila osmero djece. Svršio je nižu bjelovarsku gimnaziju i potom učiteljsku školu u Zagrebu

⁷ Kod Lovraka zamjećujemo ruralni prostorni kompleks.

Prikazuje odnose koji su ispunjeni povjerenjem, samoostvarivanjem i timskim radom. Autorovi glavni likovi osobe su iz njegovog života, vjerojatno prijatelji iz školskih klupa.

Njegovo vremensko stvaralaštvo obuhvaća razdoblje koje je obilježeno brojnim društvenim, političkim i kulturnim promjenama.⁸ U prvoj polovici 20. stoljeća, u razdoblju od početka do sredine 20. stoljeća, Hrvatska se nalazila u različitim političkim i društvenim okolnostima. U prvom desetljeću Lovrakovog života Hrvatska je bila dio Austro-Ugarske Monarhije, a nakon Prvog svjetskog rata postala je dio Kraljevine SHS (1929. preimenovana u Kraljevinu Jugoslaviju). Kada je Lovrak objavio svoje najpoznatije djelo *Slatki potok* 1933. godine, Hrvatska je bila dio Kraljevine Jugoslavije pod vlašću kralja Aleksandra. To razdoblje je obilježeno političkim nemirima i represijom prema nacionalnim identitetima. Tijekom Drugog svjetskog rata Hrvatska je bila okupirana od strane nacističke Njemačke i fašističke Italije, a formirana je i Nezavisna Država Hrvatska pod vodstvom ustaškog režima. Ovo je bilo iznimno teško razdoblje za hrvatski narod i kulturni život, ali i za mnoge pisce. U poslijeratnom razdoblju, nakon završetka Drugog svjetskog rata, Hrvatska postaje dio Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije pod vodstvom Josipa Broza Tita. U tom razdoblju kultura i umjetnost bile su podložne strogoj kontroli i usmjerene prema propagandi socijalističkog režima. Mato Lovrak, unatoč povijesnim i političkim izazovima, uspio je u svom stvaralaštvu i postao jedan od najcjenjenijih hrvatskih pisaca za djecu i mlade.

Njegova djela često su bila usmjerena na seoski svijet djece, istražujući njihove snove, radosti i tuge.⁹ Uživao je u seoskom načinu života i odlično ga je poznao. Volio je seosku djecu i njihovu međusobnu igru. U svojim igrama djeca bi često oponašala starije i bili su uživljeni u te uloge. Lovrakovo stvaralaštvo i djela i dalje su voljeni i čitani među djecom i mladima, a njegov utjecaj na hrvatsku književnost ostaje snažan i danas. *Dječak konzul* Lovrakovo je najslabije djelo. Djela dječaka su preuveličana i prelaze sva Lovrakova mjerila, a prema Crnkoviću i Težaku (2002.) djeca su previše angažirana, odgoj djece je krivo prikazan, djeca imaju ulogu u vlasti, drže stražu oko kuće, špijuniraju, nadziru.

⁸ Živio je i stvarao u razdoblju od kraja 19. stoljeća do sredine 20. stoljeća

⁹ Mato Lovrak preminuo je 10. prosinca 1974. godine u Zagrebu, ostavljajući za sobom bogato nasljeđe dječje književnosti i neprocjenjiv doprinos hrvatskoj kulturi.

1.7. Sanja Pilić i suvremena dječja književnost

Suvremena dječja književnost obuhvaća širok spektar knjiga napisanih za djecu i mlade čitatelje u suvremenom dobu. Prema Hranjecu (2006.) u suvremenoj književnosti dolazi do proširenja tematike i novijih stilskih ideja i postupaka te se mogu izdvojiti sljedeća obilježja: zaigranost, verbalna igra, pripovijedanje izvan i uz autora i dr.

Sanja Pilić¹⁰ jedna je od značajnijih predstavnica suvremene dječje književnosti. Njeni tekstovi bliski su djeci, puni su jezičnih igara s temama bliskim dječjoj svakodnevnici. Prema Hranjecu (1998.) romani joj nemaju čvrstu priču, proza je pisana iz dječje perspektive, a likovi nisu klasično oblikovani. U svojim djelima često obrađuje teme prvih simpatija, odrastanja i odnosa djece i roditelja u suvremenim obiteljima. Njena djela izrazito su zanimljiva starijim uzrastima djece. U stilu pisanja često kombinira humor, maštovitost i emotivne elemente kako bi privukla mlade čitatelje i potaknula njihov interes za knjige. U djelima za djecu autorica ne oklijeva prikazati svoj dječji duh koji je zatočen u tijelu odrasle osobe. Njene knjige često nude uvid u svakodnevni svijet djece, suočavanje s izazovima, prijateljstvo i odrastanje.¹¹ Sanja Pilić doprinijela je hrvatskoj književnosti za djecu stvarajući priče koje su relevantne, zabavne i poučne. U romanima često spominje probleme s kojima se susreću djeca u pubertetu, dok u djelima za odrasle opisuje likove s kojima se publika gotovo uvijek može poistovjetiti. Autorica često koristi prijateljski glas prema djeci te životne probleme prikazuje s vedrije strane, najčešće kroz duhovite dijaloge i maštovite opise. Težak (2008.) navodi da je autorica Sanja Pilić vješta u stvaranju novih riječi koje se uklapaju u strukturu hrvatskog jezika. Riječi se uklapaju u tekst pa nam zvuče poznato i njihov kontekst u romanu je jasan.

Serijal knjiga *O Maši* popularan je među djecom, a priča *Maša i klaun* postavljena je na scenu u zagrebačkom kazalištu Trešnja.¹² Do sada je objavila trideset i sedam knjiga za djecu i odrasle, te trideset i šest slikovnica. Neka od njenih djela doživjela su više izdanja. Naslovi koji će biti analizirani su *Mrvica iz dnevnog boravka*, *Jesam li se zaljubila?* i *Pošalji mi poruku*.

¹⁰ Spisateljica za djecu i odrasle, pjesnikinja, koja je rođena 1954. godine u Splitu. U svojoj obitelji je jedna od poznatih književnica. Zofka Kveder je Sanjina prabaka koja je poznata slovensko-hrvatska književnica, među prvim sufražetkinjama na tim prostorima.

¹¹ Sama fabula romana je autorici sporedna, ponavlja određene teme kao što su adolescencija, nefunkcionalna obitelj, iskustva prvih ljubavi...

¹² Radila je i surađivala s Autonomnom ženskom kućom iz Zagreba i zlostavljanom djecom. Dobila je drugu nagradu Večernjeg lista 1981. godine, treću nagradu 2006. godine.

U djelu *Jesam li se zaljubila* publika upoznaje Zlatku koja je ujedno i glavni lik. U njenom slučaju, igru počinju zamjenjivati ljubavni problemi. Pitanje je ulazi li Zlatka s tim problemom u svijet odraslih ili pronalazi izlaz u druženju i igrama s prijateljima.¹³

Djela Sanje Pilić *Sasvim sam popubertetio*, *Mrvice iz dnevnog boravka* i *Jesam li se zaljubila* napisana su iz perspektiva glavnih likova koji su djevojčice ili dječaci. Najuočljivije stavke u njenim romanima su dobro poznavanje psihologije djece. Prema Tatarinu (2004.) Sanja Pilić zna kako se prebaciti u dječji svijet koji je drugačiji i posebniji od odraslog svijeta. Djevojčice i dječaci u njenim djelima se razlikuju u ponašanju. Dječaci se obično bore s težim stupanjem u odnos, posebno s djevojčicama, jer ne znaju kako započeti razgovor ili kako im se obratiti. S druge strane, djevojčice lakše započinju razgovore. Osim toga, hormonalne promjene imaju različit utjecaj na ponašanje djece, što je povezano s razlikama u razvoju mozga, a ove razlike igraju ključnu ulogu u oblikovanju njihova ponašanja. Autorica svojim romanima stvara inspirirajuće likove koji služe kao uzor djeci, potičući ih da prate njihov primjer.

Svi romani na kraju imaju pozitivnu pouku. Težak (2008.) navodi da njeni sretni završeci nisu klasični, junak ne ostvaruje uvijek ono što želi, nego shvaća da ono što je dugo želio ostvariti nije uvijek najbolje za njega. Navedeno nas uči da u životu postoje brojna rješenja među kojima moramo znati izabrati ono koje je najbolje, ne samo za nas nego i za one s kojima dijelimo život.

¹³ Njezino stvaralaštvo obuhvaća različite žanrove, uključujući romane, kratke priče i poeziju, time pruža raznolikost čitateljima i omogućuje im da pronađu žanrovski sadržaj koji im najviše odgovara

2. Motiv igre u hrvatskom dječjem romanu

Motiv igre u dječjoj je književnosti jedan od najzastupljenijih i ključnih motiva. Igra je najvažniji dio djetetovog svakodnevnog života, pa tako ostaje i neizostavan element dječjih romana. Kako bi autori dječjih romana zadržali pozornost djece, radnja mora biti uzbudljiva, ispunjena igrom i sadržavati određeni postotak akcije među likovima. Autori djela trebaju prilagoditi uzrastu djece.

Na početku knjige *Hrvatski dječji roman* autor Stjepan Hranjec (1998.) postavlja pitanje što je uopće roman, odnosno što je (hrvatski) dječji roman. Hranjec (1998.) dalje navodi i definira konstitutivne elemente romana za odrasle te naspram njih opisuje elemente dječjeg romana. Dječji roman kao književna vrsta afirmiran je početkom 20. stoljeća. Također, prema autoru Hranjecu (1998.) bitno je istaknuti da važnu ulogu u romanu imaju prostor, vrijeme i stilske tehnike.

U dječjem romanu kasnije se javljaju i drugi motivi, kao što su motiv smrti, ljubavi i slično, dok motiv igre ostaje zastupljen i u tradicionalnim djelima namijenjenih djeci. Prema Hameršak i Zimi (2015.) pojava družine među dječacima u dječjim romanima javlja se u drugoj polovini 20. stoljeća. Samu radnju romana *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice* pokreće dječja igra. Iz dječje igre nastaje pozitivna prekretnica u selu. Na početku romana *Vlak u snijegu* djeca pokreću igru svatova, tom igrom oponašaju starije jer svadba je dio života većine ljudi, uključujući i njihove roditelje. Tu igru nazivamo oponašajućom igrom. Djeca imitiraju obred vjenčanja, mlada oblači vjenčanicu i svatovi se skupljaju u selu. Svatko od njih ima samostalnu ulogu, ali opet djeluju i sudjeluju u skupini.

Dječju igru autor Ivo Zalar (1983.) smatra najznačajnijim elementom dječjeg života i njegove psihe. Navodi kako je dječja igra dio djetetove svakodnevnice. Također, Zalar (1983.) igru određuje kao jedan od ključnih elemenata u samoj definiciji dječjeg romana.

2.1. Motiv igre u romanu *Zlatni danci*

Prema Hranjecu (2006.) roman *Zlatni danci* ima osobitu stilsku vrijednost. Neki od prepoznatljivih elemenata Truhelkinog stila su kolorizam, simbolizam (Sunce kao izvor života, ali i duhovnog svjetla), nasljedovanje biblijskoga stila, te intimizacija koja se očituje kao izravno obraćanje čitatelju. Crnković ističe da Truhelkin jezik ima „miris“ slavenskoga govora. *Zlatni danci* imaju trajnu vrijednost u hrvatskoj dječjoj prozi. Truhelka poetski piše o rodnom Osijeku, izražava dječji svijet srca i duha, iskazuje iskreno domoljublje, opisuje jednostavne ljepote malih ljudskih radosti. Jagoda Truhelka otvorila je novo poglavlje u dječjoj hrvatskoj književnosti, a to je stvarna, idilična proza koja je primjerena mladom čitatelju. Prema Crnkoviću i Težaku (2002.) u interpretaciji *Zlatnih danaka* ostvaruje se nekoliko tema: djetinjstvo, Osijek kao pozornica zbivanja, realističnost u pristupu i galeriji likova i posebno dječji likovi, dom i djela djece. Jagoda Truhelka u uvodu iznosi da će govoriti o svom vlastitom djetinjstvu.

U djelu je djetinjstvo opisano kao blaženo razdoblje u kojem se dijete osjeća najsigurnije.

„Uvrijeđeni bježe u svijet, svađaju se za igračke, igraju se hajduka. Dolazi baka i djeca ju pitaju: „Što si donijela?“ Stižu kola pred kapiju, djeca se ukrcavaju i voze slavno onih nekoliko metara u dvorištu. Mlađi brat trči za starijim i bori se da bude primljen u njegovo društvo, sestra i braća u vječnim sukobima, čak i kad je vrijeme za spavanje, a svatko želi svoju stvar u svoj krevet“.

(Crnković i Težak, 2002: 23)

Na samom početku romana iščitavamo opis Labudove ulice. Ulica je opisana idilično. Ona predstavlja odmak od buke, što je uvjet za idilično djetinjstvo kako tvrdi autorica. Djeca iskorištavaju svaki slobodan trenutak za igru i druženje. Ponekad nedozvoljeno iziđu iz kuće i odu na rijeku s kućnom pomoćnicom Kristinom. Kada je ružno vrijeme i pada kiša, ulice su pune blata i teško da se može njima hodati i prolaziti. Djeca to blato također iskorištavaju za igru. Ono što starijima čini problem, djeci to ne predstavlja ni najmanju prepreku.

„Izletješe iz svojih kuća svi, Nikice i Perice, Stipic i Ivice pa zaploviše galijama svojim po vodenim baricama. Blataju po blatu, sve pršti crna voda oko njih, mijese od zemlje kolače pa njima udaraju po plotovima, po stazi, po kućnim zidovima i to upravo ondje gdje su najbjeljiji.“

(Truhelka, 1995: 6).

Glavni likovi su Anica, Ćiro i Dragoš. Anica je glavni lik u nekoliko Truhelkinih pripovijedaka („Prvi put u školi”, „Uskrsna zvona”, „Baka i unuka.”). Ona je obična i tipična djevojčica koja se voli igrati sa svojim lutkama i igračkama, voli sanjariti i maštati, emotivna je, voli umjetnost. Ponekad se Anica zna i naljutiti i boriti za pravdu. Kada pogriješi, ona promisli o tome i shvati svoju u čemu je pogriješla. Zna se ispričati kada je u krivu. Voli pomagati i biti uz svoje prijateljice. U školu je krenula rano, s nepunih pet godina. U kući se najviše igrala lutkama. Najdraža lutka zvala se Jelica. Anica voli svoju braću, no ne može podnijeti ako se netko od njih dvojice takne u njezino „carstvo“. Svoje igračke uredno slaže nakon igre i ne voli da joj ih itko dira. Ima četrnaest godina, najstarije je dijete, a pri tome i žensko. Spol određuje njenu nejednakost nasuprot braći. Ona je Truhelkin lik koji se pridružuje ostalim ženskim likovima njenih djela. Sve autoričine osobe ženskog spola, kao što su Tugomila Kalinovićeve, učiteljica Vlasta Petrovićeva, Dragica Kružićeva, završavaju tužno, ali Anica je drugačija. Djevojčica je sanjalica, maštovita, bori se za pravdu u domu i izvan njega. Osjeća nepravdu i nejednakosti. Kada Anica vidi ili čuje neke tužne priče, ne može ostati ravnodušna. Jednom je s majkom išla posjetiti tetu Rezu u Gladnoj ulici. Tamo je vidjela kako se živi u siromašnom dijelu grada. Nakon viđenih prizora rekla je majci da njima ne daje kruh u deset sati, nego da će uštedjeti i dati Rezinoj djeci.

Ćiro je filozof i mudar dječak. On je glavni lik pripovijetke „U Ameriku”, no spominje se u još pripovijedaka. Njegova ga znatiželja i mašta tjeraju na istraživanja. „U Ameriku!” To mu je na pameti odavna već, otkad mu je jednom tata pričao o toj čudesnoj zemlji. Daleko je to, to se zna, strašno daleko, čak preko svega debela mora. More je golema voda, veća nego i Drava.“ (Truhelka, 1995: 10) Kada su djeca stigla u kuminu kuću, Ćiro kaže da želi imati konja.

„A što će ti konj? Imaš kola.”, rekne Anica koja je stala pred stakleni ormar. „Išao bih u Ameriku”, odgovori Ćiro. (Truhelka, 1995: 11) Ćiro je kasnije našao kumovu lulu i zapalio sav duhan koji se nalazio unutar nje. Ćiro nije imao dozvolu dirati stvari odraslih osoba. Kum je tražio krivca, a Ćiro je sam priznao što je napravio. „Počeli ga karati i vikati, a on nikako ne može shvatiti kakvo je to zlo. Zar tako ne rade Indijanci u Americi?” (Truhelka, 1995: 13) Otac je Ćiri mnogo pričao o Americi, pa je on zbog toga i odlučio otići. Zamišljao je Ameriku kao predivnu sretnu zemlju punu ljudi i konja. Mislio je da može sam doći u Ameriku pa je krenuo na put. „Najposlije, pošto je već dugo hodao, iziđe na veliko, prostrano mjesto. Sve vrvi od ljudi, konja i kola. Da to nije već Amerika?” (Truhelka, 1995: 16) Ćiro je u Ameriku želio ići najviše zbog očevih priča. Mislio je da je Amerika blizu i da lako može doći do nje. U dječjem svijetu je sve moguće, pa tako i Ćirin odlazak u nepoznato. Zamišljao je Ameriku punu ljudi i

dogaćanja pa čim se našao među svijetom, mislio je da je stigao na odredište. Našao ga je policajac na gradskom sajmu i vratio ga kući.

Plavooki dječčić, bucmast, izgleda kao mali pekarski majstor. Nije volio bajke i razgovore koji nisu smisleni. Na svako pitanje Ćiro je imao odgovor, pa ga je Anica često zadirkivala. Kada bi Anica ili Dragoš zaželjeli nešto za Božić, on bi im se narugao i dokazao im da te želje uopće nemaju smisla i ne mogu se ostvariti. Ćiro voli svoju sestru i brata. Kasnije je postao doktor filozofije i kustos Zemaljskog muzeja u Sarajevu. U Osijeku je podignut spomenik u njegovu čast.

Dragoš je najmlađe dijete. Voli se igrati sa starijima, ponaša se i postupa kao pravi dječak. U igrama voli preuzeti ulogu vođe i mora biti prvi i najbolji. Družio se s prijateljima Josom, Stipicom i Jankom. „Ako Dragoša nema blizu očiju, zna se da je u kvaru, a Kristina predviđa da će opet biti blatnih cipela i poderanih koljena” (Pintarić, 2004: 70).

Majka je sporedan lik, opisana kao tipična majka koja skrbi i brine za obitelj i djecu. U djelu je stalno prisutna kao sjena koja pruža toplinu i sigurnost doma. Nježna je i dobronamjerna. Kada je ostala udovica s djecom, obitelj joj je ponudila da dođe živjeti u Mađarsku, no ona je odbila. “Ponuda je sjajna i hvala im. Pišu da me ništa ne veže za Hrvatsku, otkako mi je muž umro. Veže me, i te kako me veže! Veže me grob, vežu me djeca.” (Pintarić, 2004: 31). Otac se u djelu opisuje kao pravedan i strog, ali nježan roditelj. On lijepo čita, glazbenik je i učitelj. Kao učitelj je također strog i pravedan, ne radi razliku između sina i druge djece. Jagodi se znalo prigovarati da je malo pisala o ocu. Baka je vesela. Kada je dolazila u Osijek, sa sobom je uvijek imala alat kako bi mogla popraviti bude li što trebalo.

U očevim pričama i dječjim igrama posebno mjesto pripada banu Nikoli Zrinskome. On u trilogiji Jagode Truhelke postaje simbol hrvatskoga otpora i hrabrosti. Pruža djeci primjer kako voljeti i raditi za domovinu Hrvatsku. Uz Zrinskoga, u očevim pričama, ističe se ban Josip Jelačić. Dragoš jako voli slušati priče o njemu, traži od oca da mu nacrtava bana Jelačića sa svim nacionalnim obilježjima. U trilogiji su prikazani hrvatski nacionalni simboli, himna i trobojnica. Djeca su Lijepu našu domovinu znala napamet, pjevali su je na proslavi Prvog svibnja dok su koračali gradom. Dragoš je za vrijeme proslave promišljao kako bi dao sve da može nositi barjak. Anica je znala svirati himnu i to prije nego je dobila novi klavir. Domoljubne pjesme djeca znaju i pjevaju ih u svakoj prilici.

Jednog jutra pošalje majka Anicu da vidi gdje su joj braća. Oni su za to vrijeme krenuli u avanturu i osmislili novu igru.

„Na čelu ćete harambaša Ćiro maše drvenom sabljom, a Dragoš se ustrčao kao mamen pa više što ga grlo nosi: Naprijed! Juriš! I ja harambaša!” Baka ih je korila što su joj uzeli jabuke. Kada

su joj objasnili da se igraju hajduka, baka ih je još više ukorila. „Dat ću ja vama hajduka!” vikaše baba. „I jeste hajduci. Jabuke krasti...” (Truhelka, 2004:152)

Dječja igra ima nacionalnu komponentu koja prikazuje djecu i vrijeme u kojemu žive. Dječja igra u Zlatnim dancima postaje poznati element kulturnog okruženja. Najzanimljivija je ona igra koja se odvila jednog četvrtka. To je bio dan kada nema nastave. Igra je zamalo završila kobno. Ćiro je predložio da događaj o opsadi Sigeta bude motiv njihove igre. Djeca su se podijelila na Turke i Hrvate. Turaka je trebalo biti više u skupini kako bi sve bilo realnije. Ćiro je igru osmislio potaknut učiteljevom pričom o Nikoli Zrinskom. Dječaci se nisu mogli dogovoriti tko će biti Nikola Zrinski. „Samo tko će biti Nikola Zrinski?” Dječaci su se stali otimati za tu čast. I zaprijetilo je već da će se zbog toga opet razvrgnuti lijepa sloga, kad Ćiro predloži: “Vucite klipa, pa koji izvuče najdulji, onaj neka bude Zrinski.” (Truhelka, 2004: 153) Njihova igra se krenula razvijati, a djevojčice su kraj bunara promatrale. Dječja igra je na svu sreću dobro završila zahvaljujući Kristini. “Dat ću ja vama legume i bedeme!” karala je Krista. A zar ne znate da ste svi mogli ostati slijepi i svu kuću podići u zrak? O ta djeca, ta djeca!” (Truhelka, 2004: 155)

Djeca su kod kuće dobila kaznu jer su roditelji saznali za barut i tko je sve bio u družini. Ćiro je najgore prošao jer je uz kaznu morao i ozdraviti, imao je veliku opeklinu. Odležao je tri tjedna u krevetu, dva tjedna bio je potpuno slijep. Nekada dječja igra može završiti kobno, djeci ne trebaju biti dostupne stvari kao što su barut. Djeca nisu bila svjesna da se igranjem rata i bitki na takav način mogu ozlijediti.

Također je bitno spomenuti i Dragoševu igru protiv Hrvata i Talijana, u kojoj su Hrvati bili junaci. Đorđ, vidjevši dječju ratnu igru, počeo je pričati događaje o svojim iskustvima s Talijanima. U njegovoj priči doznajemo da je zbog pijanstva ostao bez lijeve noge i jednog oka. Razlog tomu je bilo prepiranje o Viškoj bitci s Talijanima. Jedan od Talijana mu je rekao da Hrvati u toj bitci nisu pobijedili Talijane. Nakon toga je došlo do tučnjave koja je za Đorđa loše završila. On nastavlja pričati o sudjelovanju u Viškoj bitci. Djeca za vrijeme i nakon Đorđovih priča uzvikuju domoljubne izraze. Dragoš je pozorno slušao Đorđa i složio se s njim da su Hrvati junaci. Viška bitka predstavlja i simbol hrvatskoga junaštva.

Za razliku od dječaka, Anica je bila vezana za svoju lutku, često se s njom igrala, pričala i uređivala ju. Jednog dana zaplače Anica nad svojom lutkom. „Mo-moja Jelica! Izjedoše je miševi.” (Truhelka, 2004.) Anica je upitala majku je li bila zločesta, misleći da je to razlog što joj je lutka uništena. Anica je naučena da se mora dobro ponašati i biti dobra. Lutki su se obraćali kao prema Aničinoj prijateljici, baka joj kaže: „Hm, to su grdne rane. Lutka je silno bolesna. Trebamo je liječiti. Ostavi je meni do sutra, izliječiti ću je.” (Truhelka, 2004: 31)

Za vrijeme ljetnih dana djeca su boravila kod bake na selu. Crnković i Težak (2002.) naglašavaju da je selo u to vrijeme hrvatskom intelektualcu bilo jedino moguće mjesto za ljetovanje. Selo predstavlja mjesto za nove avanture i doživljaje, uživanja i boravak u prirodi. „Prolazili dani nebrige u slatkom plandovanju seoske dokolice. Prebrzo su prolazili za djecu što su deset mjeseci čamila za mrkim zidinama kamenoga grada. Svaki je dan donosio kakvu zabavicu.“ (Truhelka, 1995: 229)

„Zabrujalo školsko dvorište od djece. Četvrtak je, nema škole, pa došli đaci da se igraju.“ (Truhelka, 2004: 148) Djevojčice su promatrale dječake i čekale da vide čega će se dječaci igrati. Dječaci su predlagali ratne igre. Janko je prvi krenuo predlagati: „Igrajmo se Tomića Mijata i Save od Posavja i crnog Arapina!“ (Truhelka, 2004: 55) Ćiro je predložio da se igraju Ive Senjanina i Arapina s Kosova. Ostali se nisu složili s prijedlozima pa su morali razmišljati o drugim idejama. Kroz dječje ideje vidimo da je igra posljedica društveno povijesnih okolnosti u kojima se djeca nalaze.

Ivon (2016.) ističe važnost funkcionalnosti prostora u naraciji, odnosno koje osjećaje kod likova budi prostor u kojem se nalaze. Crkva, kuća i škola predstavljaju smirujuće i zaštitničke točke u prostoru. „Prostor slobode“ predstavlja ambijent u kojem djeca bježe iz svijeta odraslih i stvaraju njihov vlastiti prostor. Većinom su to mali prostori, kutići zavučeni u prostorijama kuće.

Iščitavajući roman, možemo uočiti igre s kršćanskim i nacionalnim elementima. Djeca slušajući priče odraslih, uzimaju dijelove za vlastitu igru. Hranjec (2003.) navodi nekoliko uočljivih razina obogaćivanja riječju i naukom Božjim koje su prikazane u *Zlatnim dancima*.

2.2 Motiv igre u romanu *Slatki potok*

„Blagoj uspomeni moje pokojne majke. Ona se vječno odmara na sunčanom brijegu iznad slatkog potoka.“ (Lovrak, 2019: 5)

Prvi lik kojeg upoznajemo u romanu *Slatki potok* je dječak Vlade. On je završio četvrti razred osnovne škole i uskoro će krenuti u gimnaziju. Roditelji se boje za njega jer je slab i nježan pa su ga doveli kod strica i strine na selo. Stric i strina su htjeli Vladi naći prijatelja kako bi se s njim mogao igrati i upoznati selo. Stric se dosjetio dječaka Milana te ih je odlučio upoznati. Dječak Milan jako dobro poznaje selo i Vladi će pokazati sva mjesta za igru i uživanje u prirodi. Milan ga je namjeravao odvesti do slatkog potoka. Dječaci su bili jako različiti. Vlade je bio slab, blijed, mršav, nježan i duge kose, kao djevojčica. Nije bio upoznat sa selom i onim što će susresti na putu do slatkog potoka. Milan je bio snažniji dječak, trčao je, pokazivao Vladi pčele i nije pokazivao strah što ga je jedna ubola.

„Kad sjedoše u hlad pod hrastom, osjete da su gladni. Nije Milanu to prvi put, ali žao mu Vlade.“ (Lovrak, 2019: 26) Vlado je navikao na gozbe, dok je Milanu to stran pojam. Vlade je htio s Milanom pričati o Zagrebu, kinima, kazalištu i još mnogočemu, ali je shvatio da to nisu teme za ovo područje i da Milana to neće zanimati. U svakom poglavlju nailazimo na oprečnosti grada i sela. Dječak Milan navikao je hodati bos, trčati, hrvati se, spavati na travi dok dječak Vlado u gradu to do sada nije radio. Samim time su i njihove igre različitog karaktera. Na putu do potoka zadesilo ih je mnogo nezgodnih situacija. Milan je uspio riješiti sve nezgode, pomogao je i Vladi da nadvlada nedaće koje su mu se našle na putu. Kada se mrak počeo spuštati, u Vladinoj kući su se zabrinuli gdje je i svi su ga počeli tražiti. Dječake su pronašle slugе te su Vladu zamotali toplim maramama, a Milana su bičem udarili po rukama. Kada se Vlade probudio, htio je samo vidjeti svog prijatelja Milana. Ujutro je krenuo u potragu za njim. Saznao je da ga je otac pretukao. Vlado dolazi do polja i ugleda Milana kako radi sa svojim roditeljima u polju. Jako se rastužio kada je vidio kako njegovi školski praznici izgledaju, kakav je Milanov način života u usporedbi s njegovim. Skoro je počeo plakati i upitao se kako pomoći Milanu. Milan se odjednom stvorio kraj njega i zatražio obećanje da će se opet doći družiti i igrati s njim. Slatki potok ističe važnost iskrenosti, poštenja i borbe za dobro u svijetu. Mato Lovrak kroz ovo djelo namijenjeno djeci prikazuje moralnu poruku i vrijednosti koje su važne kako bi djeca izrasla u dobre i suosjećajne osobe. U djelu je prikazana razlika u načinima života dvaju dječaka, no oni opet pronalaze zadovoljstvo u zajedničkoj igri.

U druženju nema razlika. Jedno drugom su pokušavali pomoći te su bili sretni provodeći vrijeme u prirodi i istražujući nova mjesta. Dječje igre na selu i u gradu se razlikuju, prvobitno radi prostora. Na selu je više otvorenog prostora i prirodnih područja, poput livada, šuma, potoka i rijeka. S druge strane igre u gradovima su prostorno ograničene pa se djeca igraju većinom u parkovima, igraonicama ili u dvorištu kuća. Na selu ponekad ima manje djece različitih dobnih skupina, pa je dinamika druženja drugačija. To može rezultirati međusobnim učenjem i stvaranjem snažnih prijateljstava. Ne stvaraju se razlike, već se prihvaćaju različite igre i druženja. Grad je tehnološki napredniji pa djeca u današnje vrijeme sve više vremena provode igrajući igrice na uređajima koji su im dostupni kod kuće. Također je vrlo bitan i utjecaj kulture na igre. Grad je često multikulturalan pa tako i igre mogu biti raznih karaktera.

2.3. Motiv igre u romanu *Družba Pere Kvržice*

Dječji roman¹⁴ *Družba Pere Kvržice* jedan je od najpoznatijih romana hrvatskog pisca Mate Lovraka.¹⁵ U njegovim djelima često je prikazana ljubav prema djeci. Autor u djelima teži za pravdom među djecom i naglašava ljepotu prirode. U ovom djelu prepoznamo Lovrakovu estetiku jednostavnosti, ističe se jednostavnost izraza koji je prilagođen djeci.¹⁶ Realistično je prikazao scene iz dječjeg života i njihove pustolovine koje privlače mlade čitatelje. Za ovog autora možemo reći kako je odličan pokazatelj dječje igre unutar grupe te u svojim djelima opisuje snagu i radost druženja u grupi.

Ovdje je mali kolektiv u prvom planu i djeluju uspješno zahvaljujući zajedničkom cilju. Ovaj roman nadahnut je stvarnim događajima propadanja mlinova ,vodenica u kojima su seljaci jeftino mljeli žito na zadružnoj osnovi. Glavni lik Pero u ovom djelu je vođa, dok je u drugom Lovrakovom romanu *Vlak u snijegu* imenjак negativac. Perina družina funkcionira drugačije nego Ljubanova.

U *Družbi Pere Kvržice* ističe se kolektivna svijest i zajedničko postignuće, za razliku od Ljubanove zadruge u kojoj su članovi orijentirani na sebe. „Iz dvorišta ispadaju Perini drugovi. Umiveni su i začesljani. Zovu se sličnim imenom poput Pere, ali osim toga imaju svoje nadimke koje su stekli u školi. Jednom vele Budala, drugom Šilo. Trećemu govore Medo. Četvrtom viču

¹⁴ Prema romanu je snimljen i film koji je izrazito popularan među mlađim, pa čak i starijim naraštajima. Kroz cijeli roman prevladava stalna akcija, napeti događaji, a glavni likovi su gotovo stalno u pokretu

¹⁵ Roman je objavljen 1933. godine, te je preveden na mnoge jezike kao što su slovenski, mađarski, poljski...

¹⁶ Njegovi romani *Družba Pere Kvržice* i *Vlak u snijegu* su gotovo stalne knjige za lekturu.

Divljak. A peti, onaj najmanji, ima lijep nadimak. Zovu ga Milo dijete.“ (Lovrak, 2015: 16) Iako su u zajedničkom društvu, svaki od njih ima jedinstvene i drugačije osobine. Milo dijete je najmanji dječak i najslabiji, ali ima izrazitu želju da pomogne skupini i na kraju i dobiva najveće zasluge. Divljak i Budala su negativci u djelu, a to možemo zaključiti i iz njihovih imena. Jedan je ljubomoran, a drugi je slabić. Pero, vođa skupine, izvrstan je organizator, uvijek pronalazi rješenje za izlaz iz nevolja. U ovom romanu djeca se suprotstavljaju odraslima, dok u romanu *Vlak u snijegu* djeca se međusobno sukobljavaju. Radnja knjige počinje prvog lipnja. Mjesto radnje je uglavnom u selu te uz nizinu rijeke. Prvi lik kojeg susrećemo je Pero. On živi u kućici s roditeljima i bakom. Pero je dječak koji živi na selu te je naučen obavljati poslove od ranog jutra. Peru je tog jutra morila misao o starom zadružnom mlinu, razmišljao je zašto je taj mlin propao i postoji li mogućnost da se ponovo vrati u funkciju. Odlučio je skupiti svoje društvo te se zaputiti do starog mlina.

U romanu se djeca druže u svojoj skupini i na taj način započinje i njihova igra. Igru možemo promatrati kao odnos prema radu jer kroz cijeli roman djeca ostvaruju igru u starom mlinu radi dobrobiti cijelog sela. Odlazak u mlin i njegovo sređivanje djeca najvećim djelom smatraju radom za selo. Igra je pokretač radnje cijelog romana. Da se Pero nije dosjetio mlina, igra ne bi rezultirala pozitivnim promjenama. Pero se nalazi sa svojim prijateljima, jedan od njih je Šilo, drugi Budala, treći Medo, a četvrti, najmanji je Milo dijete. Jedino Pero nije imao nadimak. Dogovarali su se gdje će ići te su se popeli na staru trešnju. Pero im pokazuje stari mlin te izlaže plan. U početku se većina bunila, rekli su da je opasno i da mogu naići na zmiju. Na početku romana nailazimo na primjer igre kada Pero iz džepa vadi kamenje i gađa ptice. Tada su se djeca igrala prirodnim stvarima koja su im bila nadomak ruke. Danas bi ovu igru smatrali neprimjerenim ponašanjem, radi drugačijih običaja i odgoja. Drugi primjer igre nalazimo kada se djeca nađu u vrtu gazda Marka, „A sad u berbu! Na trešnje! Naberimo ih gazda Markovu sinu i odnesimo mu ih u školu na poklon.“ (Lovrak, 2015: 15) Nastavljala su se djeca penjati po trešnji i ponešto ubrati, „Kao da je to lako i jednostavno brati trešnje!“ (Lovrak, 2015: 15) U ovom primjeru igre uočavamo dječju spontanost, djeci se nije problem popeti se na stablo i ubrati trešnje, primarno da bi sebe zaslادili, a onda u školi podijelili i ostalima. Djeca u prirodi uživaju i uzimaju sve što im ona nudi. Taj dan im je bila dostupna trešnja pa nisu oklijevali popeti se.¹⁷ Milo dijete je htjelo ići u školu, no Pero odgovara njega i ostatak družine. Njihovo

¹⁷ Svih pet dječaka su se međusobno voljeli i podržavali jedni druge.

druženje se većinom odvija u selu. Tog dana, umjesto u školu, odlučili su se popeti na stari zvonik. S njega su vidjeli polja i ljude dok rade, vidjeli su i školu, a s druge strane prozora nazirao se stari mlin. Pero je u glavi već isplanirao kako će oni osvojiti mlin, no čitavu ideju nije prenio družini. Družina je bila znatijelna pa su ga stalno ispitivali. Svi su se složili oko Perine ideje za osvajanje starog mlina. „Pero vadi ponovno sanjaricu na klupu. Otvara sredinu knjige. Ne varaju li ga oči? Ta evo tu je naslikana vodenica, mlin. Pokraj slike piše: „Sanjati o vodenici znači sreću i dobitak.“ (Lovrak, 2015.)

Uspjeli su se dogovoriti i prvi puta otići u stari mlin. Kada su stigli, vidjeli su jezero koje je obraslo drvećem i dračom. Voda je bila zelena i nečista. Sve je bilo obraslo, zapušteno i divlje. „Uvlači se družba u sve mračne kutove tavana ne bi li što pronašla. Najednom Medo vrisnu i nestade. Propao je u nekakav ponor.“ (Lovrak, 2015: 55) U tom momentu djeca su se nenadano našla u avanturama. Medo je propao u ponor, a oni su morali otkriti kakvo je to mjesto. Čest motiv igre kod dječaka je bio rat. Družba je često razmišljala o ratu te kako će do njega doći otkriju li neka druga djeca njihovo mjesto. Za tu igru ni dječaci nisu bili dovoljno spremni.

Igru pretvaranja možemo prepoznati kada Medo uđe u čamac i kaže: „Poklanjam ljetovalištu naš prvi brod.“ (Lovrak, 2015: 57) Pero tada Medu proglašava kapetanom. Kada je kiša padala cijeli dan, Pero predloži skupini da oni održe školu. Družina to prihvaća. Njihova škola nije bila namijenjena samo za zbrajanje i oduzimanje, učenje književnosti i slično. U njihovoj školi se učilo i istraživalo što im je bilo potrebno za uređivanje mlina. Ovaj primjer igre možemo nazvati konstruktivnom igrom. Za vrijeme njihove škole djeca su zadala sebi zadatak da nešto nauče i ostvare svoj cilj. Pero je veoma ozbiljno pristupio zadatku učitelja.

U četvrtak je družina odlučila ponovno otići u mlin, ovaj put su svi sa sobom ponijeli jelo i piće. Također su donijeli sjekiru, čekić, kliješta i još poneki alat. Mlin je bio zaključan lokotom. Na katu je još bilo ostataka brašna, bilo je puno crva i moljaca. Prvo je na redu za urediti ljetovalište bio bunar. „Dogovorili su se: vodu će svu iscrpsti. Tako će bunar očistiti. Medo želi da se prvi spusti čabrom u bunar. Ponijet će prut da izmjeri dubinu vode.“ (Lovrak, 201: 67) Medo je prvi obavio svoj zadatak. Vratio se iz bunara preplašen i nije znao za sebe. Medo se polako oporavljao, a družina je nastavila čistiti bunar. Nakon izvlačenja vode iz bunara, djeca su se umorila pa su rekla Peri kako više neće dolaziti u mlin. U školi su bili umorni i nisu imali

želje vraćati se u mlin. Pero ih je pozvao da se popnu na zvonik crkve i pogledaju mlin. Upitao ih je zanima li ih saznati ima li u bunaru pitke vode. Svi su odgovorili da ih zanima te su ponovno pristali otići u mlin i dobiti odgovor. Sa sobom su nosili alate koji su im služili za bitne stvari. Tu vidimo kako družina nije imala igračke, već ozbiljan alat.

Podijelili su poslove i uspjeli sve obaviti. Popravili su most i očistili put do tamo. Pero se kasnije ipak pojavio pred mlinom. Vodili su ga oko jezera kako bi mu pokazali da su se uspješno dogovorili i uredili područje oko jezera. Svaki dan netko bi otišao u mlin s oruđem. Podijelili su se oko poslova te pokušavali napraviti što više kako bi obnovili mlin. Pero je navečer bio slab i opet je kašljao. Idućih sedam dana družba nije imala sreće, kiša je padala i bilo je ružno vrijeme. Jedan četvrtak se razvedrilo i družba je ponovno otišla u mlin. Družina nije bila potpuna pa nisu stigli puno posla odraditi. Htjeli su da sve oko mlina bude gotovo do dana završne školske predstave. Budala i Divljak su ih iznevjerili jer je Divljak želio biti vođa. Ostatak družine se bojao da će ih njih dvojica izdati.

„Dečki, evo opet lijepa vremena! Zašto ne idete i dalje s nama u mlin? Da vidite što smo već uradili, ne biste prepoznali mlina!” (Lovrak, 2015: 128) Pero se obraća Divljaku i Budali, te ih poziva da im se ponovno pridruže u mlinu. U selu se počelo pričati kako će stanovnici održati sastanak da se stari mlin ponovo obnovi. Družina je odlučila prisustvovati tom sastanku. Na red je došao jedan od najvećih poslova u mlinu, a to je urediti veliku ustavu da ona može zaustavljati vodu. Uskoro su čuli ženske glasove kako se približavaju starom mlinu. To su bile djevojčice iz njihovog razreda. Djevojčice su došle do njih i zaprijetile im da će reći cijelom selu za mlin ako i njih ne uključe. One su htjele ući u njihovu družbu. Prihvativši djevojčice u družinu, raspodijelili su posao. Dječaci su kopali i prenosili stvari, a djevojčice su uređivale cvijeće i vrt. U tom primjeru opet vidimo slogu između družine, no ovog puta i među djevojčicama i dječacima. Ponekad se djevojčice i dječaci ne znaju dogovoriti oko zajedničke igre i provođenja vremena zajedno, no u ovom primjeru to nije slučaj. U ovom djelu vidimo da je uz dobru komunikaciju i zdrave odnose sve moguće. Dječaci su se pokazali zrelima, a djevojčice odgovorne. Nikome nisu izdale za mlin, a njima su pomogle. „Djevojčice su se kupale, dječaci su se kupali i hvatali ribu. Dječaci su ronili i preplivali jezero. Natjecali su se. Zadihali. Umorili.” (Lovrak, 2015: 130)

Ovdje vidimo prikaz različitih aktivnosti djevojčica i dječaka u kojima uživaju u slobodno vrijeme.

Milo dijete napravilo je veliku stvar za mlin. „Ustava se digne za deset centimetara, voda gurnu u snažnom mlazu kroz drveni kanal i udari u veliki kotač. Ovaj zaškripi i pomakne se. Jedan! Dva! Tri! Kotač se stade okrećati. Osovina zaškripi i potjera sve kotače i kamenje u mlinu. Cijela zgrada zatutnji.“ (Lovrak, 2015: 158) Pokušavao je dozvati družinu da im pokaže što je napravio, osjećao se bitnim i moćnim. Družina je viknula kako je industrija proradila. Svi članovi kliknuli su od sreće, uvidjeli su da je Milo dijete pokrenulo mlin. Družba mu je priredila svečani dolazak.

Na svečanoj priredbi mnogi su roditelji primijetili da nema njihove djece na te su u povorci krenuli prema mlinu. Pero je držao papirić i rekao svima da im predaju mlin. Stariji su rekli kako je njihova družina naučila mlađe pameti. Iz ovog djela možemo izvući više pouka. Jedna od njih je da ponekad trebamo vjerovati djeci da su sposobna učiniti nešto korisno. Druga je da dječja igra može rezultirati velikim napretkom. Družina je bila kreativna i maštovita, svojom igrom uljepšala je selo i omogućila mještanima povratak starog mlina u funkciju. Mlin je stvarao razdor među mještanima. Nisu se uspjeli dogovoriti kako će popraviti most ispred mlina, zauzeli su različite strane i tako se mlin nije vratio u funkciju. Dio sela se koristio mlinarevim parnim strojem, dok je drugi koristio usluge drugog mlinara. Ideja i plan preuređenja mlina počela je iz jednostavne dječje potrebe da imaju vlastiti prostor za igru, odnosno vlastito igralište. Također vidimo kako je većina likova odana družini. Iako je Pero bio glavni, drugi su imali jednako važnu ulogu. Prihvatili su ga kao vođu, slušali ga i zajedničkim snagama došli do cilja. Likovi u Lovrakovom romanu prelaze dječje mogućnosti. Dječja igra nije uvijek igra, kao što možemo vidjeti u romanu Družba Pere Kvržice, već može rezultirati rješanjem većih problema.

2.4 Motiv igre u romanu *Vlak u snijegu*

Na samom početku ovog romana upoznajemo troje glavnih likova Ljubana, Peru i Dragu. Prema Majhut (2015.) neprijateljstvo troje protagonista koje je posljedica igre, utječe na razvoj događaja u zametenom vlaku. Autor roman započinje opisima škole, sela u kojem djeca žive, školskog dvorišta, a zatim opisuje glavne likove. Također, u radnju nas uvodi igra svatova, zbog koje je izbila svađu među glavnim likovima. Ova predivna priča osvaja srca mladih i starijih čitatelja. Susrećemo se s veselom družinom djece i okolinom u kojoj djeca provode najviše vremena. Svaki lik karakterno se razlikuje, neki od njih su marljivi, a neki su lijeni i spori. Svi oni čine jednu zajednicu koja će u teškim situacijama odlično funkcionirati. Neki od likova podliježu podmićivanju kako bi se domogli pozicije, a pokreće ih želja za vlašću i moć koju

određena pozicija pruža. Kod nekih se likova već u ranijoj dobi otkrivaju negativne osobine. Sukobi se u dječjem svijetu lakše i pravednije rješavaju. Ponekad djeca svojom iskrenošću znaju nanijeti bol drugima. Odnosi i nesuglasice između članova zadruge su odraz sredine u kojoj žive. Siromašniji ljudi se u djelu prikazuju kao pošteniji jer sve što u životu imaju, postigli su na teži način. Takvi ljudi znaju cijeniti vlastite i tuđe uspjehe. S druge strane, ljudi boljeg imovinskog stanja, koji su svoj dio zemlje i imovine naslijedili, smatraju da se drugi moraju priklanmati njihovim potrebama.

Velika bijela kuća je škola, tu se nalaze sva seoska djeca. „Jedni bježe dvorištem. Gaze jedan drugoga. Neki se parovi rvu. Ima ih koji jašu jedan na drugome. Većinom jači i teži na slabijemu. Neki opet skaču preko školskih drva. Sitno je to i mlado, al vri kao najuzavrelija voda. Čini se, dvorište im pretijesno.” (Lovrak, 2004: 13) U ovom primjeru vidimo dječju razigranost i želju za igrom. Svako dijete traži način za igru i ostvaruje ju na različite načine.

Roman započinje opisima škole u koju idu glavni likovi. Na putu do škole troje glavnih likova šeću odvojeno. Ljuban je odličan đak, dok je Pero njegova suprotnost: „Ljuban ne voli biti prljav. Miriše tako na ljubice. A Pero, on se pere jednom u godini. Kad ga već natjeraju. A kod njih baš nije teško doći do sapuna, imaju oni više nego Ljubanovi roditelji.“ (Lovrak, 2004: 17)

Posvađali su se za vrijeme jedne igre koja se dogodila u prošlosti. Bila je to igra svatova. Naime, djeca su se skupila na livadi i odlučila igrati pravih svatova. Međusobno su odabrali tko će biti mlada, tko mladoženja, veliki kum... Za mladu je odabrana Draga, a za mladoženju Pero. Nakon što su se svi uredili i spremili za svatove, povorka je krenula niz selo. Dok je povorka prolazila kroz selo, svećenik je čekao u jarku. U taj jarak seljaci su odnosili i bacali uginule životinje. Učinilo se svećeniku da se grm blizu njega pomiče, te umre od straha. Odlučio je trčati prema svatovima kako bi im to rekao. Kada je došao blizu svatova stvori se konjska lubanja. Iz grma su izašli Ljuban i dva dječaka. Ljuban je bio ljut jer ga nisu pozvali u igru i htio im se osvetiti. „Hoćete prirediti igru bez nas! Mi smo valjda dripci, ne vrijedimo kao vi, zato što nismo bogati?“ (Lovrak, 2004: 25) Odjednom je nastala tuča, svatovi su se razbježali. Draga je bila tužna i ljuta na Ljubana što im je prekinuo igru. Ljuban nije htio da se igra završi pa je predložio novog mladoženju. Kada je Draga odbila njegove prijedloge, predložila je da joj on bude mladoženja. Ljuban je to odbio i svi su otišli svojim kućama. Na primjeru ove igre možemo zaključiti kako su djeca oponašala običaje svojih roditelja. Djeca su organizirala igru i napravili sve po uzoru na stvarna vjenčanja.

Uskoro su djeca krenula u četvrti razred. Počela su se praviti važna ispred prvašića. Kada su u školi pričali i učili o životu u kojem su postojale zadruge, učitelj im je predložio da i oni osnuju jednu u kojoj će dječak ili djevojčica biti domaćin zadruge. Razred se složio s učiteljevom idejom. Ubrzo su predložili glasanje. Trebali su odabrati tko će biti domaćin. Učitelj je rekao kako trebaju izabrati nekog pravednog i strogog. Dao im je tjedan dana da promisle tko bi to mogao biti i onda će glasovati. Pero je odmah sebe zamislio u toj ulozi. Počeo je podmićivati ostale raznim ucjenama i obećanjima. Nudio je đacima razne voćke, slatkiše i davao im komplimente nadajući se kako će glasati za njega. Uskoro je došlo vrijeme glasanja.

Peri je ubrzo nestalo slatkiša kojima je podmićivao druge, te su mu se počeli rugati. Pero je ubrzo ispao iz mogućnosti da postane domaćin. Ljuban je vidio Dragu kako se muči izvlačenjem vode iz bunara. Priskočio joj je u pomoć. Ubrzo se saznalo za Perino podmićivanje druge djece. Ljuban je dao prijedlog da Draga bude domaćica. Na kraju je za domaćina izglasan Ljuban. Zadruzi su dali ime Ljubanovac. U ovom primjeru biranja domaćina, vidimo kako djeca žele biti izabrana. Njima je to bitno, jer svatko nekada želi biti glavni. Pero nije znao gubiti u igrama, pa tako ni u ovoj nije htio izgubiti. „Iako mu je ulogom domaćina dodijeljena određena vlast, on ostaje vrlo jednostavan i skroman.” (Težak, 1993: 16)

Članovi zadruge, zvani zadrugari, nestrpljivo su iščekivali prvi sastanak. Pero je bio ljubomoran što on nije izglasan za domaćina pa je pokušavao odgoditi sastanak. Jednog dana Ljuban je ušao u razred i pozvao hitni sastanak zadruge. Ljuban je pokušavao pravedno voditi sastanak, a u tome mu je pomagao učitelj. Pero se prepao da će ga Ljuban prozvati i dati mu opaske. Tada je Ljuban pročitao poziv liječnika na higijensku izložbu koja će se održati u Zagrebu. Odlučeno je da putuju u veljači jer bi tada zima trebala popustiti i do tada bi trebali uspjeti uštedjeti novac. Bližila se veljača pa i dan polaska u Zagreb. Svi su bili uzbuđeni. Nestrpljivo su čekali da Ljuban riješi problem s kartama za Zagreb kako bi se mogli ukrcati u vlak. Neka djeca nisu nikad putovala iz sela pa je ovo za njih bio poseban put. Nada je na vagonu napisala „Zadruga Ljubanovac.“ Ljuban je preuzeo sva zaduženja kao domaćin jer se učitelj nije osjećao dobro. U gradu su bili vesela i brbljava skupina koju su svi primjećivali. Osim izložbe koju su trebali posjetiti, otišli su i u tiskaru novina. Djecu se najviše dojmila tvornica suhomesnate robe i tvornica čokolade. Za vrijeme predstave koju su zadrugari gledali u gradu počeo je padati snijeg. Zabrinuo se učitelj, a s njim i ostali zadrugari. Za vrijeme kino predstave učitelju je bilo loše i onesvijestio se. Morali su ga odvesti u bolnicu. Nakon što se probudio, učitelj je Ljubanu poslao pismo. Napisao mu je da vjeruje u njega i da bude pravi voditelj putovanja. Uskoro su

morali krenuti kući. Za vrijeme posjeta Zagrebu, vidimo dječju razigranost i želju za istraživanjem. Njihova igra i istraživanje u Zagrebu je uskoro prekinuta, najprije zbog učiteljeve bolesti, a onda zbog snijega na povratku kući.

Ubrzo se zadruga podijelila na dva dijela, jedan dio učenika je bio na Ljubanovoj strani, a drugi dio učenika na Perinoj. „Bolje da ćutiš Ljubane! Ala i jesi za domaćina! Bogac. Što ti je otac? Moj otac je načelnik, on može raditi što hoće.“, (Lovrak, 2004: 62) U zadruzi je prisutna ljubomora. Pero smatra da on treba biti glavni i suprotstavlja se Ljubanovoj glavnoj ulozi. Poznato je da su dječaci u igrama većinom natjecateljski nastrojeni, a to vidimo i u ovoj razrednoj podjeli. Stvari koje Pero izgovara Ljubanu i vrijeđa ga, vjerovatno dolaze od kuće. Djeca prenose ono što čuju, a u takvim bogataškim obiteljima često čuju stvari o „nižem“ sloju. Dječak Stanko stade braniti Ljubana: „Što ti hoćeš, sram te bilo! Ljubanov otac je siromah, ali pošten, a siromah je zato što ga tvoj otac isisava. Misliš da ne znamo što je on? Lihvar, znaš!“ (Lovrak, 2004: 63)

Kada im je kondukter pregledao karte, razmišljao je o velikim nanosima snijega koji bi ih mogli dočekati putem. Drugi put kada je kondukter ušao u vagon, čula se buka i glasna priča među djecom. Ljuban se htio odreći uloge domaćina, no većina to nije htjela. Zadrugari su krenuli skupljati hranu i odjeću, u slučaju da zapnu u snijegu. Dječje zajedništvo opet je stupilo na snagu. Kondukter je odvojio Peru i nekoliko dječaka u posebni vagon. Jedino je Draga, koja je dobila vrućicu, sjedila mirno u kutu. Uskoro je ustala iz vagona i krenula prema Perinom vagonu. Vlak se nekoliko puta uspio probiti kroz snijeg. U jednom trenutku su otpustili lokomotivu kako bi lakše probili nanos, no to im nije uspjelo. Postajalo je sve hladnije vani i unutar vagona. „Ljuban nikako da zaspi. Stalno mu se nekakva briga mori po glavi. Kondukter pozdravi vojnički.“ (Lovrak, 2015: 106) U ovoj situaciji vidimo primjer muškog pozdrava između konduktera i Ljubana. Dječaci nisu često pokazivali emocije, isticali su se snagom i odlučnošću baš kao i ostali likovi u tom vremenskom kontekstu.

Ljuban je smišljao kako pomoći u ovoj situaciji, smišljao je ideje s ostalim zadrugarima. Prva ideja bila je ugrijati vagon, a kako bi ga uspjeli ugrijati, donijeli su žar i mijenjali ga da bude toplo. Svi zadrugari su se podijelili u grupe. Iako su se uspješno organizirali, i dalje je bilo ledeno pa su neka djeca drhtala, a neka i ozebla. Pero je s prijateljima došao vidjeti što se događa. Svi su već napuštali Peru i vraćali se Ljubanovoj družini, Draga se isto htjela vratiti. Kada je Ljuban vidio da je Draga bolesna, primio ju je u naručje i prenio u drugi vagon. U

vagonu je bilo sve hladnije. Sve manje djece je moglo pomagati. Nenadano se začula buka izvana, signalizirajući pokretanje stroja. Ovaj trenutak uzbuđenja i sreće potaknuo je sve prisutne da se usprave, osim jednog – Pere, koji nije bio zadovoljan što nije mogao sudjelovati u zajedničkom radu. Nakon obroka, svi su utonuli u san. Pero je ostao budan i tajno zatražio povratak u zajednicu. Dok su svi spavali, Pero se prišuljao vagonu i počeo krasti hranu. Njegova nespretnost probudila je jednog člana zadruge, a uskoro su svi počeli vikati na njega, optužujući ga za lopovluk i izdaju. Kasnije je došlo do sukoba između Ljubana i Pere. Pero je izletio iz vagona, upao u dubok snijeg i počeo plakati. Ljuban mu je pružio pomoć i to je bio trenutak kada se Pero pokajao i zatražio ponovno članstvo u zadruzi. Situacija s Dragom je postajala sve ozbiljnija. Neprestano su joj mijenjali obloge kako bi joj snizili vrućicu. Djeca su davala sve što su imala kako bi pomogla Dragi, čak su se odrekla svojih košulja kako bi napravili obloge. Trebali su hitno liječničku pomoć za Dragu. Ljuban je odlučio da zajedno kopaju kako bi vlak mogao proći kroz snijeg. Djeca su kopala u dvije smjene. Ovo je bila izvanredna situacija jer djeca nisu imala nikakvu opremu. Vidimo kako su djeca tada bila otpornija na vremenske neprilike, nije im bio problem izaći na hladnoću i dati sve od sebe za dobrobit družine. Djeca vole snijeg pa je to njima predstavljalo igru i druženje bez obzira na to što uvjeti nisu dopuštali igru izvan vlaka. Ljuban prema Majhut (2022.), je u vlastitoj budućnosti i dalje dijete, ali dijete koje konduktor vlaka hvali „Domaćine, mudra glavo! Čestitam! Mudro je smišljeno!“ (Lovrak, 2004: 123)

Uskoro su djeca bila u blizini svojih kuća, Dragi je pala temperatura, a konduktor se teškim srcem oprostio od Ljubana i zadrugara. Jedini je Pero ostao bezbrižno spavati u vagonu. Dragin otac je želio povesti Ljubana kući jer njegov otac nije mogao doći. Poslije su na stanici bile saonice u kojima su bili Pero i Draga. Troje prijatelja s Jabukovca ponovno su bili zajedno. Djeca najviše opraštaju i vjeruju u dobro. Ljuban je vjerovao da se Pero promijenio i da mogu biti prijatelji.

Mjesto radnje odvija se u Velikom Selu, odnosno u Zagrebu i vlaku. Djeca su otvorena, a na primjeru Ljubana možemo uočiti kako nesuglasice pokušavaju riješiti razgovorom i pričom. Ljubanov lik može biti primjer i odraslima. Kroz lik konduktera možemo uvidjeti poštovanje i razumijevanje prema djeci. Konduktor se teškim srcem oprostio od zadruge koja je bila izrazito vrijedna i od pomoći. Seosku igru u Zagrebu zamjenjuje posjet ustanovama i odlazak na kino predstavu. Zima (2011.) ističe kako su likovi u Lovrakovim dječjim romanima određeni socijalnim statusima roditelja. U ovom romanu likovi Pere i Ljubana suprotstavljeni su u

nekoliko primjera. Pero je bogat, zloban, kukavica i uvijek spletkari, dok je Ljuban siromašan, ali pravedan i pošten, rođeni je vođa i jedan od boljih učenika u razredu.

Hranjec (1998.) smatra da je postrijedi „polarizacija, Perina zloća nasuprot Ljubanovoj plemenitosti.“

2.5. Motiv igre u romanu *Jesam li se zaljubila?*

Ulazak u pubertet često nazivamo vrijeme odrastanja. Što se mijenja kod djece kada uđu u pubertet, jesu li oni zapravo više djeca? Neke djevojčice su prije puberteta bile samopouzdanae, a takva je i junakinja ovog romana. Zlatka u pubertetu počinje gubiti samopouzdanje i postaje nesigurna po pitanju svog izgleda. Svaki se dan na internetu i u ostalim medijima susreće sa slikama raznih žena koje im pokazuju „kako bi trebala izgledati prava žena.“ Djevojčice nesigurne u sebe teško mogu biti zadovoljne vlastitim izgledom. Često se susreću s člancima kako se šminkati i što odjenuti, što im stvara još veći pritisak. Postoje razni problemi koji muče djevojčice u prijelaznoj fazi.

Glavni lik ovog romana je trinaestogodišnja Zlatka koju počinju mučiti ljubavni problemi. Zlatka je djevojčica koja je svoje obveze uvijek obavljala na vrijeme. Imala je vremena za svoje prijatelje, za izlazak u park i na vrijeme je rješavala zadatke za školu. No, sad se sve počelo mijenjati. Upoznavanjem dječaka, ona mijenja svoje navike i u njoj se bude novi interesi. Na samome početku saznajemo da Zlatka ima brata, za kojeg kaže da je nemoguće biće. Brat ima sedam godina, razigran je i uvijek traži Zlatku za igru. Zlatka je njegove igre prerasla, sada s prijateljicama ima ozbiljnijih tema za razgovor.

Igre u parku su se pretvorile u šetnju i odlazak na piće. Njena najbolja prijateljica zove se Štefica. Štefica je prva počela razmišljati o dečkima. „Zorko je rekao da sam debela glupača – zavija Štefica.“ (Pilić, 2006: 22)

Zlatka je prema Štefici bila draga, to joj je ipak najbolja prijateljica. Obećala joj je kako će se ona osvetiti Zorku jer ju je uvrijedio. U takvim situacijama vidimo iskreno prijateljstvo između dviju djevojčica. Pravi prijatelji su uvijek tu za pomoći. Zlatka se htjela idući dan osvetiti Zorku za učinjeno. Ona ima stav o ženama da su glupe i previše opraštaju muškarcima, a ona se ne želi naći u situaciji da ju neki momak zeza. Zanzi, Zlatkin mlađi brat, vrijeme kod kuće provodio je gledajući crtiće. Tu vidimo utjecaj suvremenog doba, djeca sve više vremena provode kod

kuće gledajući televiziju. Roditelji to dopuštaju jer je nekada lakše upaliti televiziju nego razgovarati s djecom.

Uskoro se bližio ples u školi pa su cure morale odlučiti što će odjenuti. Zlatki je bio problem odjenuti haljinu, nije se voljela previše sređivati. Na plesu je upoznala Tomu. „Hoćeš da plešemo sentiš, onda kad dođe sentiš?” upitao me Tomo. (Pilić, 2006: 28) Također, možemo istaknuti razliku među djevojčicama u romanima autorice Sanje Pilić u odnosu na romane Jagode Truhelke i Mate Lovraka. Djevojčice su u ovom romanu zaokupljene izgledom, odjećom i mišljenjima vršnjaka. U prethodnim analizama dječje igre u romanima, djevojčice su dijelile igru s dječacima, znali su zajedno provoditi vrijeme i van škole, podijeliti uloge u igrama i zajedno surađivati. U suvremenim dječjim romanima ne vidimo toliku povezanost između dječaka i djevojčica.

U romanu su vidljivi utjecaji društva i generacije. „Kažu mi da moram imati dečka da bih bila in.“ (Pilić, 2006: 45) Zlatku je Tomo razočarao te je ubrzo upoznala drugog dječaka, Marija. On je prema njoj bio brižan i pažljiv. Tomo je imao curu, a Zlatka je na ružan način to saznala. Na samom završetku romana Zlatka se zaljubljuje u Marija. Počela je izlaziti s njim. Zlatka zaključuje kako je život nepredvidiv: „I po ne znam koji put te večeri pomislila sam kako je život čudan, pogotovo kada imaš trinaest godina i još si djevojčica koja se pretvara u djevojku. Čudan, sasvim, sasvim čudan.” (Pilić, 2006: 117)

Pubertet je često popraćen emocionalnim promjenama, vidljive su promjene raspoloženja, djeca postaju osjetljivija, pogotovo nakon prvih simpatija i potencijalnog odbijanja od strane drugog spola. Tijekom puberteta dječaci i djevojčice počinju razvijati nove društvene odnose. Mogu se početi zanimati za romantične odnose i početi istraživati sebe. Grupni identitet i pridruživanje vršnjacima također postaju izrazito važni. Tijekom puberteta mladi počinju razmišljati o svom identitetu i često si postavljaju pitanje: “Tko sam ja?”.

Zaljubljenost djevojčica u pubertetu je uobičajen dio emocionalnog razvoja. Tijekom ovog razdoblja, djevojčice prolaze kroz brojne fizičke, emocionalne i socijalne promjene što može utjecati na način na koji doživljavaju ljubav i privlačnost prema drugima. Zaljubljenost može biti vrlo intenzivno emocionalno iskustvo. Dok razmišljaju o osobi koja ih privlači, mogu osjećati uzbuđenje, sreću i nervozu.

Možemo zaključiti da događaji koji se odvijaju u životima mladih likova nisu bitni koliko i način na koji se oni odnose prema njima. Dolaze do izražaja unutarnja razmišljanja i okolina koja ih okružuje. Zamjećujemo da se djevojčice i dječaci po mnogočemu razlikuju, ali imaju i neke zajedničke osobine. Kada postaju tinejdžeri, sve ih muče iste stvari kao što su odrastanje, izgled, prve simpatije, neshvaćenost od strane drugog spola i nesigurnost. U djelu Sanje Pilić vidimo kako se djeca razlikuju i kako je svako dijete posebno i jedinstveno.

2.6. Motiv igre u romanu *Mrvice iz dnevnog boravka*

Glavni dio romana predstavlja priču o zagrebačkoj obitelji o kojoj pripovijeda najmlađi član, dječak Janko. U ovom romanu zastupljeno je više dječaka jer je glavni lik, ujedno i pripovjedač, dječak. Upoznajemo oca Džozefa koji je nezaposlen, kod kuće izrađuje nakit, a diplomirani je filozof. Drugi lik je majka Jaca, s neobičnom frizurom. Treći lik je starija sestra Marina, ona neprestano brine o svom izgledu, noktima i frizuri. Desetogodišnji dječak Janko izrađuje svog robota koji će mu donijeti uspjeh i priznanje. Autorica naslovom romana ne odaje glavnu temu djela, naslov je metaforičan. *Mrvice iz dnevnog boravka* su metafora za svakodnevni obiteljski život. Obiteljske *mrvice* čitateljima priča Janko. Roman možemo okarakterizirati kao humorističnu dječju knjigu koja je uz to i poučna. Roman ima jednostavnu kompoziciju i obiluje duhovitim dijalozima. Autorica kroz djelo daje osvrt na funkcioniranje suvremenih obitelji. Dotiče se raznih problema koji sustižu mlade dječake, kao što je u ovom djelu Janko, ali i roditelje i prijatelje.

U romanu su likovi dječaci i djevojčice. Više je dječaka jer je Janko, glavni lik i pripovjedač. Dječaci u djelu su njegovi prijatelji, Bumbar, Borna i Juraj. Ženski likovi su njegova sestra Marina i Morana, djevojčica u koju se Janko zaljubio. Janko je ušao u rani pubertet. Njegov problem je taj što se ne voli kupati. Kada dođe u kupaonicu, počne razmišljati o ozbiljnim stvarima kao što su život, prava na slobodu i slično. Janko smatra da u svojoj kući nije dovoljno cijenjen.

Školu Janko smatra dosadnom, ide u peti razred i smatra ga prelaganim. On je zaista pametan dječak. Piše za Modru lastu, voli čitati enciklopedije. U romanu *Zlatni danci* imamo dječje likove koji ne mogu dočekati krenuti u školu. U današnjem vremenu djeca imaju sve više dostupnih informacija pa im zbog toga škola postaje lagana i dosadna.

Konstruiranje Robotka mu je najdraža zanimacija jer on na kraju i oživi. "Robotko napreduje iako ima raspucanu glavu. Izvadio sam jabuke i stavio mu kugle umjesto očiju." (Pilić, 2006: 21) Pokretač igre u ovom slučaju je Robotko kojeg Janko često koristi za samostalnu igru.

Najgora stvar u školi mu je bilo učenje nekog teksta napamet. Sebe je smatrao pametnim i marljivim, no to nikako nije volio. „Mrzim učenje pjesmica. Sav se oznojim. Kad vidim pjesmicu, mrtav sam."(Pilić, 2006: 23) Kao i skoro svakom dječaku, Janku je najdraže na dvorištu trčati za loptom i provoditi vrijeme s prijateljima. Svako dijete u desetoj godini još uvijek voli provoditi vrijeme vani u igri s prijateljima. U tim primjerima vidimo sličnosti između svih analizirajućih romana, a to je da dječaci uvijek vole biti vani i igrati se. Janko i njegovo društvo imaju šale koje samo oni međusobno razumiju. Oni odlučuju postati poznati pa Borna i Janko predlažu osnivanje Kluba slavnih muškaraca. U ovom primjeru vidimo da su dječaci uvijek u nekoj akciji, smišljaju nešto novo i imaju razne ideje.

Janko je u nekim stvarima čudan, voli ići spavati praznog želuca, voli svoju frizuru koju naziva „princ Valliant“. Zbog zaljubljenosti ne može svaku večer lako zaspati, počinje se osjećati kao odrasla osoba i to u njemu ne budi pozitivne osjećaje. Najviše se želi ostvariti u znanstvenim područjima, smatra kako patnja nije dobra iako ga ljudi nekada uvjeravaju u suprotno. Voli puno čitati i ležati u krevetu. Među trojicom najboljih prijatelja Juraja, Janka i Borne ponekad je prisutan osjećaj ljubomore. U istom su razredu i vole si pomagati, no Janko ima osjećaj kako su njegovi prijatelji ljubomorni na to što on piše u Modroj lasti.

Sestra Marina je predstavljena kao dosadna cura koja neprestano telefonira i čita stripove. Za vrijeme puberteta djevojčice i dječaci se teže razumiju, pogotovo ako su u pitanju brat i sestra. Razlika između Marine i Janka je što Marinu zanimaju izlasci, sređivanja, frizure, šminka i slično, a njemu je važna znanost i igra s prijateljima. Djevojčice često preuveličavaju stvari, emotivnije su i više promišljaju o učinjenomu. Janka to ne zanima i ne može ju shvatiti, kao ni ostale djevojčice. Sličnost im je što su oboje skloni zaljublivanju. Ljubav često mijenja ljude, tako je promijenila i Jankove navike. Kada se zaljubio u Moranu, počeo se tuširati svaki dan i više jesti. Za vrijeme udvaranja, Janko je smatrao da je ljubav naporna i bolna, no kada postanu pravi par, on postaje sretan.

Janko je vrlo odgovoran. Kada je uvidio da njegovi roditelji imaju financijskih problema, želi početi raditi i pomoći im. S druge strane, on je samo dječak koji bi trebao pustiti svojoj mašti i

kreativnosti na volju i ne brinuti se o ozbiljnim životnim problemima. Desetogodišnji dječak bi trebao njegovati svoje potrebe, razvijati se u sigurnoj okolini, imati socijalan život i družiti se s vršnjacima. Na ovom primjeru vidimo kako sva djeca nemaju iste mogućnosti. Zbog obiteljskih problema, djeca prestaju misliti na igru, zamjenjuju je ozbiljnim razmišljanjima i brigama koje bi odrasli trebali međusobno riješiti i u njih što manje uključivati djecu. Roman je ponajprije namijenjen djeci jer se djeca nakon pročitano romana mogu poistovjetiti s Jankom i njegovom obitelji. Autorica Sanja Pilić u djelu nas uvjerava kako Robotko stvarno hoda i govori, ima funkcije živog bića. Što nam time želi poručiti? U suvremenom svijetu tehnologije moguće je izraditi razne robote, no nije moguće da dječak sam izradi robota. Janko to uspijeva i time nam autorica želi naglasiti kako su dječji snovi važni i nisu manje vrijedni od snova odraslih. Roditelji bi trebali obraćati pažnju na dječje želje i snove. Sam naziv romana predstavlja male, odnosno sitne događaje koji se spominju u djelu. Svaka obitelj u kući ima prostore koji za njih imaju određeni značaj. U njihovoj obitelji dnevni boravak služi kao mjesto okupljanja, tu se najviše razgovara. Situacija u kojoj Jankov otac zaradi novac, ima utjecaja na Jankovo ponašanje. On tada postaje opušteniji, smireniji i posvećeniji školi. Ujedno su prestale rasprave kod kuće. Sve što se u kući događa ima utjecaja na djecu i njihovo raspoloženje. Problemi roditelja mogu imati velik utjecaj na djecu, na njihov psihološki i emocionalni razvoj. Također mogu utjecati na njihovo ponašanje i odnose s vršnjacima. Djeca su osjetljiva na emocionalna stanja svojih roditelja. Ona mogu preuzimati osjećaje od roditelja, ako roditelji prolaze kroz depresiju, tjeskobu, djeca mogu imati poteškoća u regulaciji vlastitih osjećaja. Ako su roditelji pod stresom radi financijskih problema, to može utjecati na dobrobit djeteta. Djeca mogu postati depresivna, anksiozna, teško spavati i biti pod stresom.

2.7. Motiv igre u romanu *Pošalji mi poruku*

U romanu *Pošalji mi poruku* upoznajemo djevojčicu Sofiju koja nije tipična trinaestogodišnjakinja. Zanimaju je fotografija i umjetnost. YouTube koristi za komunikaciju, tu objavljuje svoje osjećaje i razmišljanja. U djelu se govori o mladim osobama koje tek upoznaju život i odrastaju, no Sofija će se unatoč tome morati suočiti s lošim i traumatičnim iskustvima kao što je boravak u bolnici i ljubavna veza koju ne čine samo izlasci, druženja i zabava, nego i briga i neizvjesnost zbog zdravstvenog stanja majke Sofijinog dečka.

Pošalji mi poruku je mladenački roman, a za cilj ima približiti mlađim čitateljima teme koje su im bliske, kao što su prva zaljubljenost, izazovi odrastanja te upotreba modernih tehnologija za komunikaciju. Ova knjiga cilja na tinejdžersku publiku te se bavi problemima i temama s

kojima se mnogi mladi suočavaju dok se razvijaju i odrastaju. U tim godinama, kod većine djece, prestaju svakodnevne dječje igre, a zamjenjuje ih sport kao grupna ili individualna igra. Ostatak djece još uvijek pronalazi sreću u igrama kao što su društvene igre s prijateljima ili digitalne igrice. U romanu se spajaju elementi ljubavne priče i istraživanje modernih oblika komunikacije kako bi se stvorila intrigantna i relevantna priču za današnje generacije.

Na samom početku romana Sofija je u bolničkom krevetu zbog jake upale pluća. U sobi se nalaze još dvije curice, Lada i Lea. Sofija je zadovoljna okruženjem u bolnici, ima dobre cimerice, dobru sestru, a roditelji, bake i prijateljica dolaze joj u posjet gotovo svaki dan. Kada joj u posjet dođe prijateljica Sonja, ispriča joj novosti iz školskih klupa. Jedna od novosti je da je u školu došao novi učenik, Mat. Navodno su sve cure iz razreda zainteresirane za njega. Uskoro Sofija biva puštena iz bolnice i vraća se u školu. Gradivo je brzo nadoknadila, no većinu vremena se osjećala tužno i usamljeno. Naime, nju nisu zanimale stvari koje su zanimale ostatak razreda i njenog društva. Sofija je uz sebe uvijek nosila kameru kojom bi snimala prirodu i ulice oko sebe. Uskoro je odlučila postaviti snimljeno na YouTube projekciju kako bi svi vidjeli njezin rad. „Kompozicija je kompozicija. Kako to lijepo zvuči. Treba postaviti kadar. Znam da je djetinjasto truditi se toliko za neki filmić koji će završiti na YouTubeu.“ (Pilić, 2016: 48)

Sofiji se svidio Mat. Često je razmišljala o njemu, no nije bila spremna priznati da joj se dječak sviđa. Ona nije bila jedina djevojčica u razredu koja ga je primijetila. Nakon što je upoznao Sofiju, Mat joj je poslao poruku predloživši da se nađu. U tom trenutku Sofija je osjetila uzbuđenje i srce joj je počelo ubrzano kucati.

Sofija je bila uzbuđena i odmah je pojurila na mjesto sastanka. Mat joj je priznao da je njegova majka bolesna i da će uskoro umrijeti. Sofija nije znala što reći i kako pomoći pa su oboje sjedili u tišini razmišljajući o životu. Razmijenili su njih dvoje još koju poruku, kratku, ali slatku. Sofija nije smjela ništa reći Sonji jer je tu tajnu znalo još samo dvoje ljudi. Sonja je sutradan u školi zadirkivala Mata i spomenula mu majku, na što on nije odvratio mirnom reakcijom. Roditelji i ostali školski kolektiv su takvo ponašanje imenovali nasiljem. „Tko je ovaj nasilnik? Pokazivali su prstom na Mata. Kakvo je to ponašanje? Treba pozvati policiju.“ (Pilić, 2016: 75)

Kada se dječje igre zamijene brigama zbog bolesti jednog od roditelja, to može imati značajan emocionalni i psihološki utjecaj na dijete. Bolest roditelja može izazvati strah, tugu, zabrinutost i nesigurnost kod djece. U takvim situacijama vrlo je bitna komunikacija s djecom. Važno je otvoreno komunicirati s djecom, prilagoditi razgovore njihovom uzrastu i razumijevanju, ali biti iskren o situaciji. Dijete treba znati što se događa i imati priliku postavljati pitanja. Također,

vrlo je bitno razumijevanje. Dijete može imati svoje jedinstvene reakcije na situaciju. Neka djeca na stresnu situaciju reagiraju tako da postanu povučena, dok druga postanu hiperaktivna. Bitno je pratiti njihovo ponašanje i razgovarati o tome. Djetetu je važno osigurati emocionalnu podršku. Oni trebaju znati da su njihove emocije važne i prihvaćene. Iako je novonastala situacija stresna, potrebno je zadržati neku vrstu rutine u djetetovom životu. Poznate aktivnosti i raspored mogu im pružiti osjećaj sigurnosti. Dobrodošla je i pomoć izvan obitelji. Ponekad je korisno potražiti pomoć stručnjaka, poput psihologa ili socijalnih radnika kako bi dijete dobilo podršku u suočavanju s promjenama. U djelu Sofija predlaže Matu da posjeti psihologa. Od pomoći može biti da se djetetu omogući izraziti svoje osjećaje kroz kreativne aktivnosti poput crtanja, pisanja dnevnika ili izrađivanja modela. Poželjno je normalizirati situaciju koliko je to moguće. To se može postići ističući da se ljudi ponekad razbole, ali da se i oporave te razgovarati s djetetom o planovima i mjerama koje se poduzimaju kako bi se roditelj oporavio. To može pružiti nadu i osjećaj kontrole. Socijalna podrška omogućuje djetetu da održava kontakte s prijateljima, obitelji i drugim bliskim osobama kako bi imalo osjećaj podrške izvan obitelji. Djetetu je potrebno naglasiti kako je važno brinuti o vlastitim emocijama i potrebama te poticati dijete da razvije zdrave načine suočavanja sa stresom. U situacijama kao što je bolest roditelja, ključno je biti osjetljiv na potrebe djeteta, prilagoditi se njihovom emocionalnom stanju i pružiti podršku koja mu je potrebna te potražiti pomoć stručnjaka. Na kraju romana Matova majka umire, a on pošalje poruku Sofiji i kaže joj tužnu vijest. Nakon toga njih dvoje se nađu u parku i shvate da vole provoditi vrijeme jedno s drugim.

3. Usporedba dječje igre u analiziranim romanima

U dječjoj književnosti potrebno je prilagoditi tematiku dječjoj recepciji. Autori hrvatske dječje književnosti bili su toga svjesni od samih početaka pisanja. Jednu od ključnih stavki u dječjim romanima predstavlja dječja igra. Na igru su utjecale društvene i povijesne promjene.

Hrvatska dječja književnost je doživjela promjene u razdobljima koja su analizirana. U radu je naglasak na prikazu dječje igre i njenih promjena od samih početaka dječje književnosti do suvremenog doba. Provedena je analiza djece i njihove igre u različitim romanima. Na kraju rada uvidjeli smo razlike djeteta ovisno u kojem razdoblju je odrastalo i kakvo djetinjstvo mu je omogućeno. Možemo zaključiti da se djetinjstvo u romanima koji pripadaju starijoj dječjoj književnosti izrazito razlikuje od djetinjstva u romanima suvremene književnosti. Zlatni danci pripadaju starijoj dječjoj književnosti te u njima dijete ima obvezu usvojiti pravila ponašanja koja mu određuju odrasli, odnosno roditelji. Roditelji su tada imali najznačajniju ulogu u odgajanju djeteta i bili su najveći autoritet. Djeca nepropisnog i neželjenog ponašanja snosila bi posljedice zbog neprihvatljivog ponašanja kako bi naučila da takvo što ne smiju ponoviti. Djeca su odrastala u patrijarhalnoj obitelji. Ponašanje odraslih se smatralo jedinim ispravnim i djeca su se morala podrediti tim primjerima. Nepodržavanje takvog stila ponašanja kažnjavalo se, a djeci su se usađivali strah i grižnja savjesti. Djecu se učilo da materijalne stvari nemaju nikakve vrijednosti i da im ne treba težiti. Bile su prisutne rodne razlike i podjele. Usprkos tome, možemo zaključiti da su djeca imala izrazito sretno djetinjstvo ispunjeno dječjom igrom i maštom.

Jagoda Truhelka u djelu Zlatni danci prikazuje vlastite događaje i mjesta iz djetinjstva. U romanu je djetinjstvo opisano kao blaženo stanje, ispunjeno igrom i uspomena. Djeca su tada imala osjećaj sigurnosti, bila su uključena u obiteljske razgovore, a blagdani su bili tradicionalni i provodili su se u zajedništvu obitelji. U romanu su prisutni likovi dječaka i djevojčica pa vidimo prikaz rodni razlika u svakodnevnim aktivnostima i igrama. Djevojčice su većinom bile vezane za kućanske poslove, a taj obrazac je prisutan i u njihovim igrama. Djevojčice su posjedovale vlastite lutke koje su pažljivo odijevale i brinule se o njima. Suprotno njima, dječaci su neopterećeno provodili vrijeme vani igrajući se. Često su se uključivali u ratne igre preuzimajući uloge hrvatskih junaka. Ono što bi čuli od svojih roditelja, osobito očeva, odmah bi primijenili u svojim igrama, upijajući svaku korisnu informaciju. Djeca su živjela daleko od gradske gužve, u opuštenom okruženju gdje su svaki slobodan trenutak provodila izvan kuće.

Jedini problem bio je tijekom hladnih zimskih dana kada su morali ostati u kući i smišljati kreativne načine za igru. Djeca ne provode vrijeme kod kuće, osim ako nije bolest u pitanju. Otac, koji je bio učitelj, poticao ih je na učenje pa su djeca s velikim interesom prihvaćala školu. U Lovrakovim djelima junaci su često bili dječaci, a lik djevojčica pronalazimo u sporednim ulogama ili u družini. Dječji junaci u romanima često su uključeni u razne igre i avanture. Oni istražuju okolinu, organiziraju različite aktivnosti i prolaze kroz brojne avanture koje obogaćuju njihov život. Djeca većinu vremena provode vani, formiraju družine te uz zajedničku igru postižu veće ciljeve. Glavni pokretač radnje je igra. Lovrak ističe prijateljstvo i slogu.

Jagoda Truhelka bavila se raznim temama u svojim djelima, uključujući ljubavnu tematiku, socijalne i moralne aspekte društva te folklorne elemente. Mato Lovrak fokusirao se na teme djetinjstva, prijateljstva i avanture djece u ruralnim područjima. Njegovi romani često su puni mašte i usmjereni na mlađu publiku. Jagoda Truhelka bila je hrvatska književnica i pedagoginja koja je djelovala u 19. i 20. stoljeću. Doba Mate Lovraka povezano je s književnošću 20. stoljeća.

Iako su Jagoda Truhelka i Mato Lovrak bili istaknuti pisci svoga vremena, njihovi stilovi i tematski naglasci uvelike se razlikuju odražavajući različite društvene i književne kontekste u kojima su stvarali. Jagoda Truhelka naglašavala je socijalne i moralne teme, dok je Lovrak bio poznat po svojim pričama o djetinjstvu i dječjim avanturama. Prema Majhut (2015.) iako Truhelka prije Lovraka dječju igru navodi kao element ravnopravan s drugim elementima kao što su religija, vjera i društveni odnosi, tek s Lovrakom igra postaje ključnim elementom romaneskne strukture. U Lovrakovim romanima igra određuje odnose među likovima.

U romanima autorice Sanje Pilić prikazana je drugačija slika djetinjstva s početka 21. stoljeća. U ovom razdoblju djetinjstvo ne predstavlja sigurnost, već su djeca velikim dijelom prepuštena sama sebi. Samim nazivom suvremena književnost, možemo naslutiti pojavu nove tematike. Djetinjstvo više nije ispunjeno samo igrom i bezbrižnošću. Svi romani autorice Sanje Pilić obrađeni u ovom radu bave se problematikom obitelji. U romanu Pošalji mi poruku! djeca se susreću s teškom bolešću jednog roditelja. Djeca se na svoj način nose s takvim problemom što je vidljivo iz njihovog ponašanja. Dijete postaje zatvorenije, teško se izražava i ne zna kako se nositi s problemima kod kuće. Kod Truhelkine djece autoritet roditelja je neupitan, dok u romanima Sanje Pilić ne pronalazimo primjer takvog autoriteta. U romanu Mrvice iz dnevnog boravka imamo primjer dječaka koji zbog situacije kod kuće želi zarađivati novac te tako pomoći obitelji. Igru u suvremenom dobu zamjenjuju mediji i tehnologija. Utjecaji medija

izazivaju kod djece nerealna očekivanja vezana za ponašanje, izgled i okolinu. Kod djece veliki utjecaj društvenih mreža i medija rezultira nezadovoljstvom samog sebe. Škola gubi ulogu kakvu je imala prije, djeca u njoj više ne izgrađuju identitet, ne doživljavaju je mjestom znanja i sklapanja prijateljstava. Nema više spontanog druženja i nalaženja van kuće, kao što je vidljivo u Lovrakovim romanima. Djeca nemaju družine, već se formiraju male skupine od svega nekoliko djece. Djeca u školama pokušavaju biti nešto što nisu, najbitnije im je kakvi će biti u očima drugih vršnjaka. Druga polovica 19. stoljeća može se smatrati vremenom sretnijeg djetinjstva bez obzira na tada prisutnu strogoću u odgoju. Djeca nisu imala veliku slobodu, nisu smjela negdje otići da roditeljima ne kažu, nije bilo prisutnih medija i društvenih mreža. Djeca bi dolazila jedni po druge pozivajući ih ispred kuće. Danas sve to obavljaju pozivima ili porukom. Analizirajući suvremenu književnost, susrećemo se s novim elementima dječje igre. Pronalazimo primjere teških situacija u obitelji, zbog kojih su djeca sve češće zakinuta za bezbrižnu igru i odrastanje. U određenim primjerima iz suvremene književnosti vidljive su situacije u kojima djeca preuzimaju uloge starijih te zbog toga ranije sazrijevaju. Djetinjstvo tada prestaje biti razdoblje ispunjeno igrom i bezbrižnošću. Djeca su suočena s obiteljskim problemima u kojima ponekad zakazuje roditeljska briga i autoritet pa tako teško možemo reći da je 21. stoljeće vrijeme sretnog djetinjstva.

4. ZAKLJUČAK

U ovom radu naglasak je na analizi dječje igre sljedećih dječjih romana: *Zlatni danci*, *Slatki potok*, *Družba Pere Kvržice*, *Vlak u snijegu*, *Mrvice iz dnevnog boravka*, *Jesam li se zaljubila i Pošalji mi poruku*. Analizirajući navedene romane, možemo zaključiti kako su društvene promjene utjecale na razvoj dječje igre i promjene kod djece. Književnici kao što su Jagoda Truhelka, Mato Lovrak i Sanja Pilić obilježili su određena razdoblja hrvatske dječje književnosti.

Igra u djelu *Zlatni danci* određena je prema sredini u kojoj djeca borave i žive, prema vremenu koji određuje vrstu igre te običajima s kojima su djeca upoznata. Analizom ovih djela uočavamo kako su tijekom povijesti također prisutne razlike između igara djevojčica i dječaka. Sva djela prikazuju posebne motive igre i djetinjstva, a pozornost čitatelja zadržavaju igrama koje i danas imamo priliku vidjeti, pogotovo na seoskim područjima gdje su djeca od davnina njegovala zajedništvo. U romanima hrvatskih autora često se susrećemo s motivima dječje igre koji dublje ukazuju na simbole i poruke unutar priče. Kroz njezine razigrane elemente, likovi se povezuju s nevinim aspektima djetinjstva, često podsjećajući čitatelje na važnost spontanosti i maštovitosti u životu. Ovaj motiv često simbolizira da smo veći od svakodnevnih problema te otvara vrata svijeta mašte gdje se sukobi mogu rješavati na kreativan način. Na kraju romana dječja igra često se pretvara u dublje razmišljanje o životu i odrastanju, pomažući likovima da pronađu snagu i rješenja za svoje izazove. Kroz motive dječjih igara hrvatski romani dodaju slojevitost i dubinu svojim pričama, istovremeno podsjećajući čitatelje na važnost čuvanja duha djetinjstva čak i u odrasloj dobi. Također igrom se često izražava duboka emocionalna povezanost između likova te se gradi osjećaj zajedništva. Mato Lovrak autor utemeljio je hrvatski dječji roman stoga nove generacije od njega mogu puno naučiti. Njegova djela govore o djeci, dječjoj nevinosti i mašti. Djeca njegovih romana su primjeri današnjoj djeci po radu, radnim navikama i igri izvan kuće jer poštuju starije, čeznu za novim avanturama i pustolovinama. Učitelji koji predstavljaju autoritet, trebaju djecu usmjeravati na pravi put, vlastitim primjerima pokazivati kako bi trebali postupati i ponašati se jednako prema svima.

U konačnici, motivacija dječjih igara u hrvatskim romanima podsjeća nas da unatoč izazovima i promjenama u životu, ljepota igre i dječje radosti nikada ne bi trebale biti zaboravljene te da se istinska vrijednost može pronaći u jednostavnim trenucima igre i zabave.

5. LITERATURA

1. Baus, B. (2022.), *Učenička recepcija književnih likova Šume Striborove*, Zadar, Sveučilište u Zadru
2. Crnković, M. i Težak, D. (2002.), *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*, Zagreb, Znanje
3. Duran, M. (1995.), *Dijete i igra*, Jastrebarsko, Naklada Slap
4. Đuranović, M., Klasnić, I. (2020.), *Dijete, odgoj i obitelj*, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
5. Grgić, B. (2018.), *Povijesna paradigma djetinjstva*, Osijek, Sveučilište J.J. Strossmayera
6. Hamršek, M. (2006.), Majhut, Berislav, *Pustolov, siročić i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945.*, FF pres, Zagreb 2005., 653 str. Narodna umjetnost, 43 (2), 215-217. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/23233>
7. Hranjec, S. (1998.), *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Zagreb, Školska knjiga
8. Hranjec, S. (2004.), *Dječji hrvatski klasici*, Zagreb, Školska knjiga
9. Hranjec, S. (2006.), *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Zagreb
10. Ivon, K. (2015.), 'Zlatni danci [dt. Goldene Zeiten] von Jagoda Truhelka als kroatozentrisches kulturelles Imaginarium', *Libri et liberi*, 4(1), str. 0-0. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/149042> (Datum pristupa: 08.08.2023.)
11. Ivon, K. (2016.), Prostor djetinjstva ili djetinjstvo prostora (prostorni imaginarij u trilogiji Zlatni danci Jagode Truhelke), *Croatica et Slavica Iadertina*, 12, 1, str. 311.- 323.
12. Ivon, K. (2023.), Jagoda Truhelka, *Poetika na margini*, Zagreb, Naklada Ljevak
13. Klarin, M. (2017.), *Psihologija dječje igre*, Zadar, Sveučilište u Zadru
14. Lovrak, M. (2011.), *Vlak u snijeg*, Zagreb, Mozaik knjiga.
15. Lovrak, M. (2019.), *Slatki potok*, Zagreb, Mozaik knjiga.
16. Lovrak, M. (2003.) *Družba Pere Kvržice*, Zagreb, Mozaik knjiga
17. Lovrić Kralj, S. (2015.), *Stvaranje tridesetih nakon 1945.: Lovrakovo doba // Djetinjstvo*, 41, 3; 11. – 24.
18. Majdenić, V. (2013.), *Regionalni tekst dječje književnosti*, Zagreb, Naklada Ljevak
19. Majhut, B. (2022.), *Hrvatska dječja književnost okreće novi list*, Zagreb, Matica Hrvatska
20. Martinčić, J. (1998.), *Život i djelo Jagode Truhelke*, U: Hackenberger (ur) Zbornik radova znanstvenog skupa Zlatni danci, Osijek, Pedagoški fakultet

21. Peteh, M. (2018.), *Radost igre i stvaranja*, Zagreb, Alineja
22. Petrović-Sočo, B. (2014.), 'Symbolic Play of Children at an Early Age', *Croatian Journal of Education*, 16(Sp.Ed.1), str. 235.-251. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/117860> (Datum pristupa: 2. 8. 2023.)
23. Pilić, S. (2006.), *Mrvice iz dnevnog boravka*, Zagreb, Alfa
24. Pilić, S. (2015.), *Jesam li se zaljubila*, Zagreb, Mozaik
25. Pilić, S. (2016.) *Pošalji mi poruku!*, Zagreb, Mozaik
26. Pintarić, A. (2004.), *U svjetlu inetrpretacije - Zlatni danci Jagode Truhelke*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
27. Pintarić, A. (2004.), *U svjetlu inetrpretacije - Zlatni danci Jagode Truhelke*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
28. Potnar Mijić, I. (2022.), 'Domoljublje, čovjekoljublje i vjera u romanu Zlatni danci Jagode Truhelke kao temelj nove perspektive proučavanja njezina djela', *Kroatologija*, 13(1-2), str. 75.-87. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/281451>
29. Rajović, R. (2017.), *Kako igrom uspješno razvijati djetetov IQ*, Split, Harfa
30. Šagud, M. (2002.), *Odgojitelj u dječjoj igri*, Zagreb, Školske novine
31. Tatarin, M. (2004.), *Kućni prijatelj: ogledi o suvremenoj hrvatskoj prozi*, Zagreb, Mozaik knjiga
32. Whitebread, D., Neale, D., Jensenn, H., Liu, C., Solis, S.L., Hopkins, E., Hirsh-Pasek, K. Zosh, J.M. (2017.), *The role of play in children's developmental: a review of the evidence* (resarch summary), The LEGO Foundation, DK
33. Zalar, I. (1978.), *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*, Zagreb, Školska knjiga
34. Zima, D. (2001.), *Uz smijancije i ludancije bolje se raste*, Zagreb, Školska knjiga
35. Zima, D. (2011.), *Kraći ljudi – Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*, Zagreb, Školska knjiga